

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې

او د ساینس د مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تالیف لوی ریاست

ټولنیز لوستونه

شپږم ټولگی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۸۹ هـ. ش.

TM

TM

TM

TM

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري.
په بازار کې يې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع
ده. له سرغړونکو سره قانوني چلند کېږي.

TM

TM

TM

TM

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې

او د ساینس د مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تالیف لوی ریاست

ټولنیز لوستونه

شپږم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۸۹ هـ . ش .

د کتاب د تالیف، خپرني او تدقيق کمېټې

ليکوال:

۱. د سر مؤلف مرستيال عبدالغياث غوري د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت غړی.

د خپرني او تدقيق کمېټې:

ملي شورا:

د ولسي او مشرانو جرگو د ديني، پوهني او لوړو زده کړو د کميسيونونو غړي.

پوهني وزارت:

۱. محمد عزيز بختياري د پوهني وزارت سلا کار
۲. سر مؤلف الحاج نجيب الله (امين افغان) د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت آمر.
۳. د سر مؤلف مرستياله شکیلا حبيب رحيمي د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړی.
۴. مؤلف شير محمد رونقي د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړی.
۵. د مؤلف د مرستيال کانديد رحمن عنایت د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړی.
۶. راحله روشنا د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت سلاکاره.
۷. عبدالاحد غزنيوال د پوهني وزارت د علمي شورا غړی.
۸. د سر مؤلف مرستيال محمد افضل د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړی (ژباړونکی).
۹. سيف الرحمن آشنا د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دپارتمنت اديتور.
۱۰. د مولف د مرستيال نومانده محمد حسين احمدزی د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړی

د محتواو، ديني، فرهنگي او سياسي برخو د خپرني او کره کتنې کمېټې:

- دوکتور محمد يوسف نيازی د پوهني وزارت سلاکار.
- محمد آصف ننگ د پوهني وزارت د خپرونو او اطلاعاتو رئیس.

د خپرني او تدقيق د څارني کمیټه:

- دکتور عبدالغفور غزنوي د پوهني وزارت د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزني او د ساينس مرکز معين، د کمېټې رئیس
- محمد صديق پتمن د پوهني وزارت تدریسي مرستيال. غړی.
- د سر مؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف رئیس. غړی.

طرح، کمپوز او ډيزاين: حميد الله "غفاري"

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچي يې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامېريان، نورستانيان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلېږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وايو الله اکبر وايو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پېغام

گرانو استادانو، ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځیدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لویو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤولیت لري.

د پوهنې وزارت تل زیار کاري چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لاسه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو موسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

مخ	سرلیک	مخ	سرلیک
	خلفای راشدین	۲-۱	د افغانستان اسلامي جمهوریت
۵۸-۵۷	حضرت ابوبکر صدیق (رض) له ۱۱ تر ۱۳ هجري کال پورې	۵-۳	د افغانستان ملکي وېش
۶۱-۵۹	حضرت عمر (رض) له ۱۳ نه ۲۴ هـ. پورې	۷-۶	دولت ته د ټولني اړتیا
۶۳-۶۲	حضرت عثمان (رض) له ۲۴ نه ۳۶ هـ. پورې	۹-۸	زموږ دولت
۶۶-۶۴	حضرت علي (رض) له ۳۶-۴۰ هـ. پورې	۱۱-۱۰	د افغانستان اساسي قانون
۶۷	په افغانستان کې د اسلام دين خپریدل	۱۳-۱۲	ملي يووالي
۷۰-۶۸	د بشر حقوق او حیثیت	۱۷-۱۴	له ۱۳۵۲ نه تر ۱۳۸۰ لمريز کاله پورې د افغانستان پېښو ته يوه لنډه کتنه
۷۲-۷۱	د ژوندانه چاپیریال	۱۹-۱۸	د بن غونډه
۷۴-۷۳	دخانیات	۲۱-۲۰	لنډ مهاله اداره
		۲۳-۲۲	بېړنۍ لویه جرگه
		۲۵-۲۴	د افغانستان اسلامي انتقالي دولت
		۲۷-۲۶	د هېواد د بيارغونې پېل
		۲۹-۲۸	د جمهوري ریاست ټاکنې
		۳۲-۳۰	د افغانستان پارلمان
			د افغانستان گاونډي هیوادونه
		۳۴-۳۳	د پاکستان اسلامي جمهوریت
		۳۶-۳۵	د ایران اسلامي جمهوریت
		۳۸-۳۷	تاجکستان
		۴۰-۳۹	ازبکستان
		۴۲-۴۱	ترکمنستان
		۴۴-۴۳	چین
			د اسلام تاریخ
		۴۷-۴۵	د اسلام د مخه د عربستان د ټاپو وزمې حالات
		۵۰-۴۸	د حضرت محمد (ص) ژوند له زیږیدو تر بعثت پورې
		۵۲-۵۱	د حضرت محمد (ص) ژوند (له بعثته تر هجرته)
		۵۶-۵۳	د حضرت محمد (ص) ژوند (له هجرته تر رحلته)

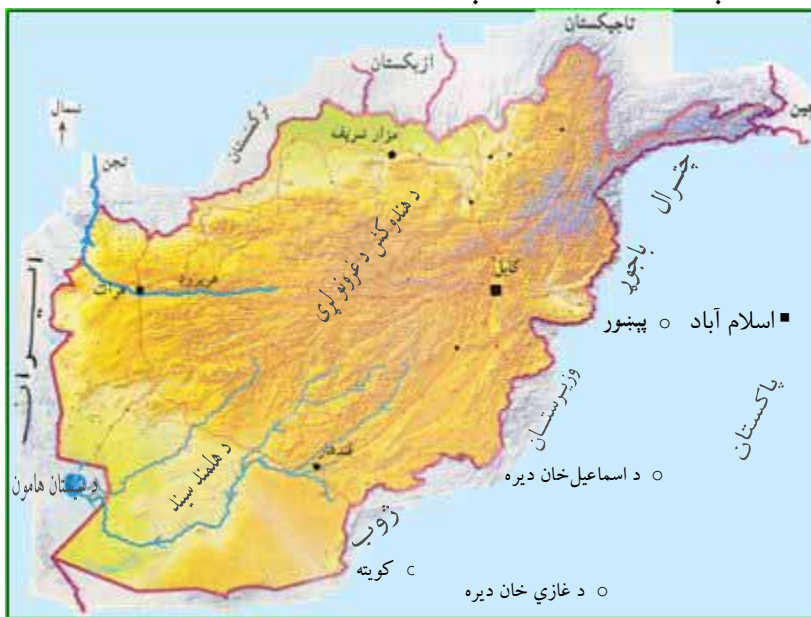
(۱) لوست:

د افغانستان اسلامي جمهوریت

د خلکو شمېره	نفوس	موخه: موخه: زده کوونکي باید په دې پوه شي چې افغانستان په کومه لویه وچه کې پروت دی.
د خاورې پراخوالی	مساحت	
لویه وچه لکه، آسیا، اروپا، افریقا، امریکا، استرالیا، انټارکتیکا	بر اعظم	

- زموږ هېواد په کومه لویه وچه کې پروت دی؟
- آیا د افغانستان ګاونډیان پېژنئ؟

افغانستان د آسیا په سوېل کې پروت دی. د ځمکې پراخوالی یې ۶۵۰،۰۰۰ کیلو متره مربع او د خلکو شمېر یې د مرکزي احصایې د ۱۳۸۶ هـ.ش. کال د معلوماتو له مخې

مخې
 ۲۶،۰۰۰،۰۰۰
 شپږویشو میلیونو خلکو ته رسېږي. د افغانستان شمال لوري ته د تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان هېوادونه پراته

دي. افغانستان له لویدیځ لوري د ایران له اسلامي جمهوریت سره ګډه پوله لري او شمال ختیځ ته یې د چین د خلکو جمهوریت پروت دی. سوېل ختیځ ته زموږ د هېواد او پاکستان د اسلامي جمهوریت تر منځ پوله د ډیورنډ په نوم د تپل شوې کرښې په واسطه په نښه شوې چې د افغانستان خلک یې په رسمیت نه پېژني.

زده کوونکي دې په ډلو وويشل شي، هره ډله دې د افغانستان گاونډي هېوادونه وښيي او دهغو نومونه دې واخلي.

پوښتنې:

۱. افغانستان څو گاونډي هېوادونه لري؟
۲. د افغانستان شمال لوري ته څو هېوادونه پراته دي؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د افغانستان نقشه په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او په هغې کې گاونډي هېوادونه وښیاست.

(۲) لوست:

د افغانستان ملكي وېش

موخه: زده کوونکي دې د افغانستان د ولایتونو او ولسوالیو شمېر زده کړي او د ولایتونو له نومونو سره دې ځانونه بلد کړي.

- افغانستان څو ولایتونه لري؟

- افغانستان څو ولسوالۍ لري؟

زموږ هېواد په ۳۴ ولایتونو وېشل شوی او پایتخت یې د کابل ښار دی. هر ولایت څو ولسوالۍ لري. د ټول هېواد د ولسوالیو شمېر ۳۶۴ ته رسېږي. د هېواد زیات وگړي په کلیو کې ژوند کوي او یو لږ شمېر یې په ښارونو کې اوسیږي. په لاندې جدول کې د هېواد د ولایتونو او د هغو د مرکزونو نومونه ولولئ.

د هېواد ولایتونه د الفبا په ترتیب

شمېره	د ولایت نوم	د ولایت مرکز
۱	ارزگان	تیرینکوټ
۲	بادغیس	قلعه نو
۳	بامیان	بامیان
۴	بدخشان	فیض آباد
۵	بغلان	پلخمری
۶	بلخ	مزار شریف
۷	پروان	چاریکار
۸	پکتیا	گردېز
۹	پکتیکا	ښرنه
۱۰	پنجشېر	بازارک

شمبره	دولایت نوم	دولایت مرکز
۱۱	تخار	تالقان
۱۲	جوزجان	شبرغان
۱۳	خوست	خوست
۱۴	دایکندي	نیلي
۱۵	زابل	قلات
۱۶	سرپل	سرپل
۱۷	سمنگان	اییک
۱۸	غزني	غزني
۱۹	غور	چغچران
۲۰	فاریاب	میمنه
۲۱	فراه	فراه
۲۲	کندوز	کندوز
۲۳	کندهار	کندهار
۲۴	کابل	کابل
۲۵	کاپیسا	محمود راقی
۲۶	کونړونه	اسعدآباد
۲۷	لغمان	مهترلام
۲۸	لوگر	پل علم
۲۹	میدان وردگ	میدان بنار
۳۰	ننگرهار	جلال آباد
۳۱	نورستان	پارون
۳۲	نیمروز	زرنج
۳۳	هرات	هرات
۳۴	هلمند	لښکر گاه

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په ډلو وويشل شي، هره ډله دې د ولایتونو نومونه واخلي او هغه دې په نقشه کې ونيسي.

.....
.....

پوښتنې:

- ۱- افغانستان په څو ولایتونو وېشل شوی دی؟
- ۲- د هېواد د ولسواليو شمېر وليکئ.
- ۳- د خپلو ګاونډيو ولایتونو نومونه وليکئ.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

په خپله کتابچه کې د افغانستان نقشه رسم کړئ. او خپل ولایت پکې په څرګنده توګه په نښه کړئ.

.....
.....

(۲) لوست

دولت ته د ټولني اړتيا

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشناسئ:

د خلکو يوه ډله چې گډ فرهنگ لري ، په يوې ټاکلې ځمکې ژوند کوي او له يو بل سره منظمې سياسي ، اقتصادي او ټولنيزې اړيکې لري.	ټولنه	موخې: - زده کوونکي بايد د دولت او حکومت د شتون له ارزښت سره آشنا شي - زده کوونکي بايد خپل ځانونه د ټولني او د دولت د غړو په توگه احساس کړي - ستاسو په نظر ټولنه څه شي ده؟ - نظم او همغږي په ټولنه کې څرنگه منځته راځي؟ - دولت څه دندې لري؟
هغه تشکيلات چې خلک يې د يوې گډې موخې لپاره کاروي.	سازمان	
حکومت د يوه دولت سياسي او اجرائيوي برخه ده چې په يوه هېواد کې عامه نظم تأمينوي.	حکومت	
هغه لوړ سياسي جوړښت دی چې موخه يې د ټولني د ژوندانه د چارو له ادارې سره مرسته کول دي.	دولت	

ټولنه د انسانانو هغه گډ شتون دی چې د اوږده وخت لپاره په يوه گډه ځمکه کې ژوند کوي او له يو بل سره منظمې ټولنيزې، فرهنگي، سياسي، او اقتصادي اړيکې لري. هغه خلک چې په يوه هېواد کې ژوند کوي، د ټولني يا د ملت په نامه يادېږي ځکه چې هغوی په مشترکه ځمکه کې ژوند کوي او د خپلو ټولنيزو او اقتصادي اړتياوو لپاره منظمې، پايدارې او اوږدې اړيکې لري.

ټولنه د نظم او همغږۍ د ټينگښت د کورني او بهرني امنيت د تايمينولو او د انحرافاتو او بيلارږود مخنيوي لپاره دولت ته اړتيا لري. يوه ټولنه دولت ته اساسي اړتيا لري. د وگړو او ډلو د هڅو د منظمولو لپاره دولت ته اړتيا لري. دولت خلکو ته د خدمت کولو، د امنيت د تايمينولو او د خلکو د سو کالي لپاره بېلابېلې ادارې جوړوي. د يادونې وړه ده هېڅ دولت نشي کولای چې له رئيس او مشر پرته جوړ

شي. دا مشر د پاچا، سلطان او يا جمهور رئيس په نوم يادېږي چې په بېلابېلو سياسي نظامونو کې بېلابېل نومونه ورته غوره شويدي. دولت دنده لري چې د ټولني د مختلفو ادارو په منځ کې هماهنگي را منځ ته کړي. دخلکود مال، ځان او ناموس ساتنه وکړي او که کوم بل هېواد د يرغل پلان ولري، د خپلې واکمنۍ او خاورې دفاع وکړي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي، هره ډله دې درس خلاصه کړي او د هغو استازي دې په ټولگي کې ولولي.

.....
 .....

پوښتنې:

- ۱- ټولنه تعريف کړئ.
- ۲- ولې ټولنه دولت ته اړتيا لري؟
- ۳- د دولت دنده دې وليکئ.

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

هغه ښوونځۍ تمثيل کړئ چې مدير يا ښوونکی ونه لري.

ښاغلی ښوونکی دې زده کوونکي وپوهوي چې په هېڅ صورت سره په کتابونو کې څه ونه لیکي، بلکې پخپلو کتابچو کې دې وليکي.

زمونږ دولت

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

فرهنگ	د یوې ټولني دمادي اومعنوي ارزښتونو مجموعه	موخې: - شاگردان باید د افغانستان له دولت سره آشنا شي. - شاگردان وکولای شي چې زموږ د دولت ارکان وپېژني.
پارلمان	د خلکو د استازو د قانون جوړولو مجلس چې د ولسي جرگې او مشرانو جرگې له مجلسونو څخه جوړ دی.	

- زموږ دولت څه ځانگړتياوې لري؟

- آیا خلکو خپل دولت او حکومت ټاکلی دي؟

دنړۍ په مختلفو هېوادونو کې ډول ډول سياسي نظامونه شته چې هر یو یې ځانته ځانگړتياوې لري. دافغانستان داسلامي جمهوریت او زموږ د اوسني حاکمیت مهمه ځانگړتيا اسلامیتوب او دهغه وگړنیزتوب دي. دافغانستان په اسلامي جمهوري نظام کې دټولني نیکبختي، وده او سوکالي د اسلام د مبین دین دحکمونو او لارښوونو په رڼا کې تامینېږي.

د دولت رکنونه:

دولت له لاندې درې گونو قواو نه جوړ شوی دی:

ولسي جرگه

- ۱- **مقننه قوه:** هغه قوه ده چې د خلکو او دولت لپاره قانون جوړوي د ولسي جرگې او مشرانو جرگې څخه متشکله ده .
- ۲- **اجرائیه قوه:** دا قوه د قوانینو د اجرا او تطبیق مسؤولیت په غاړه لري چې د وزیرانو له شورا یا کابینې او خپلواکو ادارو څخه جوړه ده.

۳- قضائیه قوه: دخلکو دعواگانې حل او فصل کوي او عدالت تامینوي چې له سترې محکمې او نورو محکمو څخه جوړه ده. جمهور رئیس د درې گونو قواوو (مقننه، قضائیه او اجرائیه) په سر کې دی او د درې گونو قواوو څارنه کوي د هرې قوې دندې او صلاحیتونه په اساسي قانون کې ټاکل شوي دي

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي، هره یوه ډله دې درس خلاصه او د هرې ډلې یو استازی دې هغه په ټولګي کې بیان کړي.

.....

.....

پوښتنې:

- ۱- زموږ دولت څه ځانګړتیاوې لري؟
- ۲- د درې گونو قواوو نومونه واخلئ!
- ۳- دپورتنیو پوښتنو په څېر دوه نورې پوښتنې په ډله ییز یا انفرادي ډول جوړې کړئ.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکي دې دولتي ادارې یا د ښوونځي ادارې ته وروستل شي اړیکې، نظم او هماهنگي دې وګوري، هغه دې ولیکي او په ټولګي کې دې بیان کړي.

-----

(۵) لوست

د افغانستان اساسي قانون

له لاندې اصطلاحاتو او لغتونو سره اشنا شئ

تصویب	د غونډې رسمي پرېکړه.
قوانین	د قوانینو ټولګه (مجموعه)
لایحه	د یوې ادارې رسمي سند لکه د ښوونځي لایحه، چې په هغه کې د ښوونځي د ښوونکو او مسوولینو دندې شرحه شوي وي.

موخه:
 زده کوونکي باید له اساسي قانون سره اشنا شي او په خپل ژوندانه کې یې پلي کړي.

د ټولنو او یا د وګړو د حقوقو د ساتني او د نظم د راوستلو لپاره قوانینو او اصولو

ته اړتیا ده. که چېرې په ښوونځي کې حاضري او مهال وېش او د ښوونکو او سربښوونکو تر منځ ټاکلي دندې نه وي، ښوونځي به هم خپل نظم او ترتیب له لاسه ورکړي. دا چې ښوونکي دې خو ګړۍ لوست ورکړي، سربښوونکي کومې دندې تر سره کړي، څارونکی د کومو دندو لپاره ښوونځي ته را شي، زده کوونکي دې خو ورځې حاضر وي چې په ازموینه کې د ګډون حق ولري. ټول د ښوونځي په لایحه کې لیکل شوي دي.

د دولت او ټولني د ښه نظم لپاره په لویه جرګه کې د خلکو داستازو له خوا سند جوړېږي چې نوم یې اساسي قانون دی نور ټول قوانین باید د اساسي قانون په رڼا کې جوړ شي .

د افغانستان اساسي قانون په ۱۲ څپرکو (فصلونو) ۱۶۲ مادو کې جوړ شوی دی زموږ د هېواد له اساسي قانون سره سم د هېواد رسمي دین د اسلام مقدس دین اوزموږ حکومتي جوړښت اسلامي جمهوریت دي.

زموږ د هېواد اساسي قانون د لویې جرګې له خوا په ۱۳۸۲ لمریز کال کې تصویب شو. د اساسي قانون په شپږمه ماده کې راغلي دي: ((دولت دمترقي او پر مختللي

ټولني د منځته راوړولو لپاره د ټولنيز عدالت پر بنسټ، دانساني كرامت په ساتلو، د بشر د حقوقو په ملاتړ، د دموكراسۍ په عملي كولو، د ملي يووالي په ساتلو د ټولو قومونو او قبيلو تر منځ د برابرۍ او د هېواد د ټولو سيمو په برابر پرمختگ مكلف دى.

د ټولگي د ننه فعاليت:

زده كوونكي دې په څو ډلو ووېشل شي، هره ډله دې په خپل منځ كې د هغو كارونو په هكله چې په ښوونځي كې منع دي خبرې و كړي او د خپلو خبرو لنډيز دې خپلو ټولگوالوته ووايي.

.....
.....

پوښتنې:

- ۱- د خلكو د حقوقو دساتنې اونظم د برابرولو لپاره څه شي ته اړتيا ده؟
- ۲- كه په ښوونځي كې هر څوك خپله دنده سرته ونه رسوي، څه به وشي؟
- ۳- زموږ اساسي قانون څو مادې لري؟

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

د خپل ښوونكي په مرسته د اساسي قانون يوه نسخه پيدا كړئ او كوښښ وكړئ چې خپلې دندې د دولت په مقابل كې او د دولت دندې د هېواد د ماشومانو په مقابل كې په گوته كړئ.

-----

(٦) لوست

ملي يووالی

موخي :

- زده کوونکي بايد د ملي يووالي او اتحاد په ارزښت پوه شي او په يووالي او پيوستون چې د بري سبب کېږي باور پيدا کړي.

په افغانستان کې بېلابېل قومونه ژوند کوي چې نومونه يې په لاندې ډول دي: پښتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن، بلوڅ، پشه يي، نورستاني، ايماق، عرب، پاميري، قرغيز، قزلباش، گجر، براهوي، هندوان او نور. افغانستان د ټولو افغانانو گډ کور دی. دولت ټولو قومونو ته د خدمت کولو مکلفيت لري. ټول قومونه يو د بل حقوقو ته درناوی کوي چې ملي يووالی لا زيات ټينگ شي. ملي بيرغ، ملي سرود، ملي پوليس، ملي اردو او ټولنيزه پوهنه د افغانستان د ټولو قومونو د ملي يووالي نښې نښانې دي.

د يوه تجربه لرونکي پلار نصيحت

يوپوه او تجربه لرونکي پلار يوه ورځ خپل ټول زامن سره را ټول کړل چې هغوی ته نصيحت وکړي هغه خودانې نړۍ لښتې يوه د بلې په څنگ کې کېښودې او هغه لښتې يې کلکې سره وتړلې. او بيا يې نو دغه د لښتو ټولگه په وار سره خپلو زامنو ته ور کړه چې دغه ټولگه ماته کړي هغوی کوښښ وکړ خو له دغو زامنو څخه يو هم په دې بريالی نه شو چې دغه د لښتو ټولگه ماته کړي.

له دې وروسته دغه پوه، مجرب سپين ږيري سړي دغه د لښتو ټولگه پرانيستله او دغه لښتې يې يوه يوه په خپلو زامنو ووېشلې چې ماتې يې کړي. خو دا وار دهغه زامن په ډېره آسانی سره په دې بريالي شول خو دغه لښتې ماتې کړي داوخت نو دغه سپين ږيري خپل مخ د زامنو په لور واپراوه او وپې ويل زما زامنو!

که چپرې له یو بل څخه بیل اوسی دښمن به په ډېره آسانی تاسو ته ماته در کړي خو
که چپرې تاسو یووالی ولری هېڅ دښمن به پر تاسو بریالی نشي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په ډلو وویشل شي. هره ډله دې د لوست لڼیز وليکي او یو تن دې
د نورو په استازیتوب هغه په ټولګي کې د نورو زده کوونکو په وړاندې ولولي.

.....
.....

پوښتنې:

- ۱- د افغانستان د قومونو نومونه واخلئ.
- ۲- د ملی یووالي د نښو نومونه واخلئ.
- ۳- د تجربه لرونکي پلار له نصیحتو څه زده کوو؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

هغه کورنۍ تمثیل کړئ چې په هغې کې یووالی او اتفاق وي.

.....
.....

(۷) لوست

له ۱۳۵۲ نه تر ۱۳۸۰ لمریز کاله پورې د افغانستان پېښو ته یوه لنډه کتنه

موخه :

زده کوونکي دې د خپل هېواد د وروستیو دیرشو کلونو له پېښو سره آشنایي پیدا کړي.

د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنگاښ میاشتې د مخه په افغانستان کې مشروطه شاهي نظام و چې وروستی ټولواک یې محمد ظاهر شاه و.

د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنگاښ په ۲۶ مه نېټه محمد داؤد د یوې کودتا په ترڅ کې د چارو واگې په لاس کې ونیولې او د شاهي نظام پر ځای یې جمهوري نظام اعلان کړ. محمد داؤد ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور (غويي) تر میاشتې پورې د افغانستان ولسمشر و.

د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د میاشتې په اوومه نېټه نور محمد تره کي د یوې نظامي کودتا په ترڅ کې د چارو واگې په خپل لاس کې واخیستې او د خپل رژیم نوم یې د افغانستان د خلق دموکراتیک جمهوریت کېښود. نور محمد تره کي د ۱۳۵۸ لمریز کال د وږي تر میاشتې پورې د دولت په مشرتابه کې پاتې شو او په گوند کې دننه د راولاړ شوي اړو دور په پایله کې د حفیظ الله امین په دستور ووژل شو.

حفیظ الله امین د ۱۳۵۸ لمریز کال د وږي له میاشتې نه د همدغه کال د مرغومي تر میاشتې پورې د درو میاشتو لپاره د افغانستان د خلق د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا د مشر په توگه د چارو واگې په لاس کې لرلې. د حفیظ الله امین حکومت د ۱۳۵۸ لمریز کال د مرغومي د میاشتې په شپږمه د وخت د شوروي اتحاد د پوځ د مستقیم یرغل په واسطه له منځه یوړل شو.

د ۱۳۵۸ لمریز کال د مرغومي په شپږمه د وخت د شوروي اتحاد سرو لښکرو ببرک کارمل له شوروي څخه له ځانه سره راوست او د گوند د عمومي منشي او د افغانستان د خلق دموکراتیک گوند د انقلابي شورا د رئیس په توگه یې وټاکه.

بیرک کارمل هم د خپل حزب د سیاستونو تطبیقولو ته ادامه ورکړه او د ۱۳۶۵ لمريز کال د غويي تر میاشتي پورې په واک کې پاتې شو.

په شوروي اتحاد کې د سیاست د بدلون په راتگ سره بیرک کارمل له واک نه گوښه شو او ډاکټر نجیب الله د هغه پر ځای واک ته ورسید. نجیب الله د ۱۳۶۵ کال د غويي له میاشتي نه د ۱۳۷۱ کال د وري تر میاشتي پورې د افغانستان د دولت چارې په واک کې لرلې.

د افغانستان د متدینو خلکو جهاد چې د حاکم رژیم پر ضد پیل شوی و، د شوروي اتحاد د پوځي ځواکونو د تیري له امله زور واخیست. شوروي لښکرې د زیات زیان د لیدو له امله د افغانستان پرېښودو ته اړ شولې. د دغو لښکرو د وروستی ډلې وتل د ۱۳۶۷ کال د سلواغې په ۲۶ مه نېټه بشپړ شول.

د وخت د شوروي اتحاد د لښکرو تر وتلو وروسته د نجیب الله رژیم له نورو دريو کلونو نه هم زیات دوام وکړ، تر هغه چې د مجاهدینو رهبران کابل ته رانوتل او د ۱۳۷۱ کال د غويي په اتمه نېټه یې سیاسي واک تر لاسه کړ.

د ۱۳۷۱ لمريز کال په اتمه پروفیسور حضرت صبغت الله مجددي د دوو میاشتنو لپاره د افغانستان د اسلامي دولت مشرتوب په غاړه واخیست.

د ۱۳۷۱ لمريز کال د چنگاښ له میاشتي نه د ۱۳۷۵ لمريز کال د تلې تر میاشتي پورې استاد برهان الدین رباني د افغانستان د دولت مشرتوب په غاړه درلود. د ۱۳۷۵ لمريز کال د تلې په میاشت کې ملا محمد عمر مجاهد چې د طالبانو د تحریک رهبري یې په غاړه درلوده، واک ته ورسید او اسلامي امارت یې اعلان کړ. په ۱۳۸۰ لمريز کال د چنگاښ په میاشت کې له ځواکه لرې کړای شو. د افغانستان د اشغال په موده کې او د تحميلي جگړو د دوام له کبله افغانستان ته په پراخه کچه زیانونه اوښتي دي، چې په لاندې ډول وړاندې کېږي:

➤ کابو دوو میلیونو وگړو خپل ژوند له لاسه ورکړ.

- زموږ زيات شمېر هېوادوال معلول او معيوب شول.
- د پنځو ميليونو په شاوخوا کې وگړي د خپل وطن پرېښودو او مهاجرت ته اړ شول.
- په ميليونونو کورنۍ له خپلو سيمو څخه بې ځايه شوې.
- ښارونه او کلي وران ويجاړ او زيات زيانمن شول.
- ټولگټي ودانۍ لکه دولتي تعميرونه، سړکونه، پلونه، فابريکې، کرنيز او د اوبو لگولو تاسيسات، د اوبو او برېښنا شبکې، د روغتيايي خدمتونو مرکزونه او ترانسپورتي سيستم يا خو وران او يا ډېر زيات زيانمن شول.
- د هېواد تاريخي اثار او کلتوري ارزښتمن ميراثونه لکه موزيمونه او تاريخي ابدات وران ويجاړ او يا خو تر ډېره حده زيانمن شول.
- د هېواد اقتصادي او ټولنيزه پرمختيا په تپه ودرېده او افغانستان په ټولو برخو کې له پرمختيا څخه وروسته پاتې شو.
- خلک له ستونزو، بیکاريو او بې وزليو سره مخامخ شول.
- په خلکو کې ډول ډول بې اتفاقي رامنځته شوې.
- جنگي او اخلاقي جرمونه زښت ډېر شول.
- د خلکو بنسټيز او مدني حقوق تر پښو لاندې شول. د يادونې وړ ده چې د تحميلي جنگونو له امله په هېواد کې د پوهنې او ښوونې روزنې ډگر ته ډېر زيات زيانونه واوښتل.
- يو ډېر شمېر پوهان او ښوونکي په شهادت ورسيدل.
- د ښوونځيو ودانۍ يا خو ورانې ويجاړې او يا هم زيانمنې شوې.
- د ښوونې او روزنې عادي سيستم له خنډ سره مخامخ شو او ورسره يې د څرنگوالي او کيفيت کچه هم را ټيټه شوه.
- نه يوازې د هېواد په ډېرو برخو کې ماشومان ښوونې او روزنې او ښوونځيو ته نه شو رسېدلای بلکې په ځينو دورو کې نجونې هم ښوونځيو ته له تگ او د ښوونې او روزنې له زده کړې څخه منع شوې.
- د هېواد ډېر بچيان نالوستي پاتې شول.

ټولو ته روښانه ده چې د نورو هېوادونو لاس وهنې په افغانستان کې د جگړو د دوام عامل و. له دېرش کلنې جگړې د مخه د افغانستان سوله دوستو وگړو د هېواد په ټولو سيمو کې يو د بل تر څنگه د ورورۍ، ملگرتيا او دوستۍ په روحیه ژوند کاوه. دا مهمه خبره ده چې افغانان په اتحاد او اتفاق سره ملي وحدت پياوړی کړي او د پوهې د تر لاسه کولو په وسيله د جنگ وړانې ويجاړې بېرته ودانې او افغانستان په يوه پر مخ تللي هېواد بدل کړي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې په افغانستان کې د جگړو زیانونه او دویمه ډله دې د یووالي او پیوستون گټې لست کړي. دواړه ډلې دې په خپل وار سره دغه موضوعگانې خپلو ټولگیوالو ته ولولي.

پوښتنې:

۱. روسي ځواکونو په کوم کال پر افغانستان یرغل وکړ؟
۲. افغانستان په کومو ډگرونو کې ډیر زیانمن شو؟
۳. د ډاکټر نجیب الله حکومت په کوم کال کې له پښو ولوید؟

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

له زده کوونکو څخه هر یو باید د خپلو مشرانو په مرسته په تېرو دېرشو کلونو کې د گران هېواد د وړانیو په هکله پنځه- پنځه کرښې ولیکي.

(۸) لوست

د بن غونډه

د لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ.		موخه: - زده کوونکي دې د بن له پرېکړو سره اشنا شي
دموکراسي	دموکراسي د خلکو واکمني د خلکو له خوا پر خلکو باندې.	
استقرار	قرار نيول. ټينگتيا، ځای په ځای	
مزایا	بنېگنې او فضيلتونه	

- د بن د غونډې جوړېدو ته څه اړتيا وه؟
- د بن په غونډه کې څه پرېکړې وشوې؟

د یادونې وړ ده چې د محمد داود تر جمهوري نظام وروسته زموږ هېواد د یو لړ

سیاسي ستونزو سره مخامخ شو. د دولتونو امنیت او ثبات له منځه ولاړ. د همدې ستونزو او اختلافونو د لیرې کولو لپاره په افغانستان کې د ملي سولې د ټینګیدو لاره

پرانېستل شوه. په افغانستان کې د شخړو د له منځه وړلو او د ملي روغې جوړې د پلي کولو، د تلپاتې سولې د راوستلو، د بشري حقونو د ساتلو او د یوه پراخ بنسټه ملي حکومت د جوړولو لپاره د افغانانو بېلابېلې سیاسي ډلې د ۱۳۸۰ لمریز کال د لیندۍ په میاشت کې د المان د بن په ښار کې سره راغونډې شوې. په پای کې دغه غونډه د ملګرو ملتونو د استازي الاخضر ابراهیمي او د هغه د مرستیال فرانسیس وندرل تر مشرتابه لاندې تر زیاتو بحثونو وروسته لاندې موافقې ته ورسېده:

۱- د شپږو میاشتو لپاره د لنډ مهالي حکومت جوړښت

- ۲- د بېړنۍ لويې جرگې پرانيستل او د ۱۸ مياشتو لپاره د "انتقالي" حکومت جوړول چې په دې موده کې اساسي قانون تدوين او ټول ټاکنې تر سره او انتخابي حکومت جوړ شي.
- ۳- په افغانستان کې د امنيت د راوستلو په منظور د نړيوالو ځواکونو استقرار او ځاي په ځاي کېدنه
- ۴- د نړيوالې ټولنې په مرسته د افغانستان بيار غونه.
- ۵- له ټولو هېوادونو، په تېره بيا د گاونډيو هېوادونو سره د افغانستان د حکومت له خوا د دوستانه اړيکو تامين.

د ټولگي دننه فعاليت:

زده کوونکي دي په ډلو وویشل شي. هره ډله دې د لوست لنډيز د خپلو استازو په مرسته د ټولگي په وړاندې ووايي.

.....

.....

پوښتنې:

سم ځوابونه غوره کړئ

۱. ټولنيز ژوند، د اړيکو غوښتونکي دی.

الف: ملي

ب: بين المللي

ج: الف او ب سم دي

د: هيڅ يو.

۲. انسانان هغه وخت کولای شي يو له بل سره مرسته او گټه کار وکړي، چي .

الف: سوله او امنيت حاکم وي

ب: جگړه او ورانۍ دوام ولري

ج: الف او ب سم دي.

د: هيڅ يو.

۳. دبن غونډه د کومې موخې لپاره جوړه شوه؟

(۹) لوست

لنډ مهاله اداره

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شئ.

د حکومت هغه سياسي ځانگړې دوره ده چې د يوه سياسي نظام نه تر بل سياسي نظام پورې د چارو واگې په لاس کې ولري.	لنډ مهاله اداره
ځانگړی، جلا	بيل
مخالفت	تضاد

موخه:
زده کوونکي دې د لنډ مهالې ادارې سره آشنا شي.

__ لنډ مهاله اداره څرنگه جوړه شوه؟

__ د لنډ مهالې ادارې دندې څه وې؟

مخکې مو ولوستل، د ۱۳۸۰ لمريز کال د

ليندۍ (قوس) په مياشت کې د ملگرو ملتونو

په سر پرستی د افغانانو تر منځ په بن کې د سولې خبرې پيل شوې او په پای کې د

حامد کرزي په مشرتابه د لنډ مهالې ادارې په جوړېدو سره پای ته ورسېدې. د

۱۳۸۰ لمريز کال دجدي په لومړۍ نېټه دولتي واک رسماً د استاد برهان الدين

رباني په مشرۍ له اسلامي دولت څخه د بناغلي حامد کرزي په مشرۍ لنډمهالې

ادارې ته وليږدیده او نوي کابينې په کار پيل وکړ.

په دې دوره کې د نجونو او هلکانو پر مخ دښوونځيو، مدرسو او پوهنتونونو

دروازې پرانيستل شوې او بنځې په دولتي ادارو کې د کارکولو او زده کړو څخه يو

ځل بيا برخمنې شوي. د ۱۳۴۳ کال اساسي قانون د هغو مادو په استثنا چې د بن

دموافقي سره په تضاد او يا په شاهي نظام پورې تړلي وي، د بن د موافقتنامې په

اساس د اجراتو وړ وگرځيد. غير دولتي موسسو(اين جي اوز NGOs) خپل

دفترونه په کابل کې پرانيستل او د هېواد بيا رغونه پيل شوه.

په ګروپي کار کې له یو بل سره په مشوره سم ځواب غوره کړئ:

لنډ مهالې ادارې د لاندنیو دندو سرته رسول په غاړه لرل.

الف: د خپلواکۍ، ازادۍ او ځمکنۍ بشپړتیا دفاع .

ب: د خپل منځي پوهې، پخلاکیدلو او ملي یوالي لپاره هر اړخیزه کار .

ج: د افغانستان د ټولو وګړو او په تېره نارینه او ښځو د مساوي حقوقو لپاره

مبارزه کول.

د: ټول سم دي.

پوښتنې:

۱- د افغانانو ترمنځ د سولې خبرې اترې په کوم تاریخ او چیرته وشوې؟

۲- په افغانستان کې د لنډمهالې کابینې چارې څه وخت او د چا تر مشرۍ لاندې پیل

شوې.

(۱۰) لوست

بیرنی لویه جرگه

له لاندینیو لغتونو او اصطلاحاتو سره آشناسی

بیرنی	غیرعادي او بیرني حالت
شخره	دبسمني کول، تبری

موخه:

- زده کوونکي باید له بیرنی لویې جرگې سره آشنا شي

- بیرنی لویه جرگه څرنگه منخته راغله؟
- په لویه جرگه کې کومې موضوعگانې تصویب شوې؟

د افغانستان د خلکو د مهمو او لرغونو دودونو څخه یو هم د جرگو او لویو جرگو جوړول دي چې د هېواد د مهمو ستونزو د حل لپاره جوړېږي. د بن د غونډې د پرېکړو له مخې د ستونزو دحل او فصل لپاره او د افغانستان د راتلونکي ملي یووالي د تامین په خاطر

بیرنی لویه جرگه د ۱۳۸۱ کال د غبرگولي له ۲۱ تر ۳۰ نېټې پورې د ۱۵۰۰ استازو په گډون د کابل د پولیتخنیک پوهنتون د لویې جرگې په خیمه کې جوړه شوه.

د بیرنی لویې جرگې د پرېکړو مهم ټکي په لاندې ډول دي:

- لنډ مهالې اداره باید خپل ځای انتقالي دولت ته وسپاری.
- محترم حامد کرزی د ۱۸ میاشتو لپاره د لنډمهالې ادارې رئیس د انتقالي اسلامي دولت د رئیس په توگه و ټاکل شو.
- د افغانستان د اسلامي انتقالي دولت وړاندیز شوې کابینه د تائید وړ وگرځیده.

همدارنگه پرېکړه وشوه چې په دې موده کې د هېواد اساسی قانون وليکل شي او د تصویب لپاره لويې جرگې ته وړاندې شي. حکومت ته دنده و سپارل شوه چې د هېواد د بيا رغونې کړنلاره په ځانگړي توگه ترتيب او د هغې د عملي کولو لپاره اقدام وکړي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

په بېړنۍ لويه جرگه کې کوم موضوعات تصویب شول؟ په ډله ييزه توگه پرې کار وکړئ او پایلې دې د ډلې استازي خپلو ټولگيوالوته ولولي.

.....

.....

پوښتنې:

سم ځواب غوره کړئ

- ۱- د ۱۳۸۱ هـ. ش. بېړنۍ لويې جرگې ځکه ځانگړې اهميت درلود چې:
  - الف: د افغانستان د خلکو استازو سلا او مشورو ته مخه وکړه او د خپل هېواد مشر يې وټاکه.
  - ب: د افغانستان د اسلامي انتقالي دولت له لوري وړانديز شوې کابينه د تائيد وړ وگرځيده.
  - ج: د لويې جرگې فضا کاملاً آزاده او د مواکراتيکه وه.
  - د: ټول ځوابونه سم دي.
- ۲- د لويې جرگې پرانيستل او يو له بل سره مشوره.
  - الف: يو اسلامي امر دی.
  - ب: يو هېوادنی امر دی.
  - ج: د افغانستان د خلکو له منل شوو دودونوڅخه دی.
  - د: ټول ځوابونه سم دي.

(۱۱) لوست

د افغانستان اسلامي انتقالي دولت

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

د رایو جمع، نظریات، رایه	آرا	موخې: - زده کوونکي دې د افغانستان داسلامي انتقالي دولت له مفهوم سره اشنا شي - زده کوونکي وکولای شي چې د لوست مهم ټکي په گوته کړي
د المان یونبار دي	بن	

- د افغانستان اسلامي انتقالي دولت څنگه منځ ته راغی؟
- د افغانستان اسلامي انتقالي دولت کومې دندې تر سره کړې؟
- د بن د تاریخې غونډې د تړون او د ۱۳۸۱ لمريز کال د بېړنۍ لويې جرگې د پرېکړو پر بنسټ لنډ مهالې ادارې خپل ځای انتقالي دولت ته پرېښود.
- د لنډ مهالې ادارې مشر محترم حامد کرزی د لويې جرگې له خوا د رایو په اکثریت د افغانستان د اسلامي انتقالي دولت د مشر په توگه وټاکل شو. د افغانستان اسلامي انتقالي دولت ډېرې دندې پر غاړه درلودې چې دلته يې ځينې مهمې دندې یادوو:
- د لويې جرگې له خوا د اساسي قانون تصویب.
- د خپلواکو او عادلانه ټاکنو پلي کول.
- د نویو پیسو (بانکنوټونو) چاپ او وېش.
- د بشر د حقوقو د خپلواک کمېسون جوړول.
- د ترهگرۍ، نشه يي توکو او د جنایاتو په وړاندې مبارزه.
- د نړۍ د ټولو هېوادونو په ځانگړې توگه له گاونډيو هېوادونو سره د دوستانه او سوله ییزو اړیکو ټینګول.
- د ملي اردو جوړول.

- عمومي بې وسلې کول(د وسلو ټولول).

د ټولگي د ننه فعاليت:

زده کوونکي دې په گروپونو کې د هیواد لپاره د نویو پیسو د چاپ او ویش
د گټو لست جوړ کړي او استازي دې د ټولگي په وړاندې بیان کړي.

.....
.....

پوښتنې:

۱. د افغانستان اسلامي انتقالي دولت څه وخت منځته راغی؟
۲. د افغانستان اسلامي دولت مهمي دندې په څه ډول کړی.

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

د خپلو دوستانو په مرسته د سولې په هکله یو مطلب ولیکئ.

(۱۲) لوست

د هېواد د بيارغونې پېل

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

پروسه	بهير، جريان، دعمل جريان
تحميل	په جبر او زور په بل چاڅه منل

موخه:

- د زده کوونکو آشنایي د بيارغونې له مفهوم سره

د وروستيو کلونو په لړ کې د بهرنيو لاسوهنو او کورنيو جگړو له امله سر بهره پردې چې ميليونونه تنه مړه او معيوب شول، ميليونونه نور ليرې او نږدې هېوادونو ته کډوال شول. مخابرات، ارتباطي لارې، سوداگري، صنايع، پوهنه، کرنه، مالداري، او د هېواد نور مهم تاسيسات يا په بشپړه توگه له منځه لاړل يا سخت زيانمن شول.

په دې هکله لاندې پوښتنې مطرح کېږي؟

__ د افغانستان بيا رغونه څه وخت پيل شوه؟

__ دا بيا رغونه د کومو هېوادونو په مرسته تر سره شوه؟

د افغانستان سوله دوستو خلکو د کلونو، کلونو رېږ او ستونزو له زغملو وروسته دین د پرېکړو او د نړيوالې ټولنې د همکارۍ پر بنسټ د ښاغلي حامدکرزي په مشرتابه لڼدمهاله اداره رامنځته کړه. له هغه وروسته د نړۍ سوله دوستو هېوادونو د افغانستان له خلکو سره مرستو ته را ودانگل چې تېرې وړانۍ ابادې کړي.

تر ټولو رغنده مسأله د سرتاسري سولې ټينگښت و، چې ددې موخې لپاره ملي اردو او ملي پوليس د نړۍ سوله دوستو هېوادونو په مرسته تنظيم شول. د هېواد د بيارغونې لړۍ له پلان سره سم دوام لري.

د ټولگي د ننه فعاليت:

په افغانستان کې د تپل شويو جگړو په لړ کې کوم شيان ويچار شول؟
په دې هکله يو له بل سره خبرې وکړئ او د خبرو پايله يادداشت کړئ.
په پای کې دې د ډلې يو غړی هغه په ټولگي کې ولولي او پوښتنو ته دې
خواب ورکړي:

.....
.....

پوښتنې:

- ۱- د جگړې په لړ کې زموږ د هېواد کوم تاسيسات ډېر زيانمن شول، نومونه يې
واخلي؟
- ۲- موږ د خپل وطن د ابادۍ په وړاندې څه مسؤوليتونه لرو؟

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

په هغه سيمه کې چې تاسو ژوند کوئ، د دولتي او غير دولتي
موسساتو(انجواگانو) له خوا کوم کارونه تر سره شوي دي؟ هغه د خپلو
مشرانو په مرسته لست کړئ!

.....
.....

لوست (۱۳)

د جمهوري رياست ټاکنې

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ:

انتخابات	د کار لپاره د يوې ډلې له منځه د يو تن انتخابول
کانديد	نوماند، هغه څوک چې پارلمان يا بالمقابل د خلکو د استازيتوب لپاره خپل نوم ورکوي.

موخې:

- زده کوونکي دې د انتخاباتو او د انتخاباتو د کار له ډول سره اشنا شي.
- زده کوونکي بايد خپل ځانونه د ټولني د فعالو غړو په توگه و گڼي.

د افغانو لومړني منتخب ولسمشر څنگه و ټاکل شو؟

د رایې ورکونکو لیکې

د بسڅو د نوم ثبتولو مرکز

د رایې ورکولو کارت

د رایو د صندوقونو راغونډول

د افغانستان خلكو په ۱۳۸۳ لمريز كال كې د جمهوري رياست خپلواك، مستقيم او پټ لومړني انتخابات تجربه كړل. دا انتخابات د ۱۳۸۳ لمريز كال د تلې په ۱۸ مه د سهار په ۷ بجو د ملگرو ملتونو د استازو او د جمهوري رياست د كانديدانو د استازو په وړاندې تر سره شول. په دې ټولټاكنو كې ۱۸ تنو ځانونه كانديد كړي وو او په انتخاباتي مبارزو كې يې پوره ونډه اخيستې وه. دا انتخابات په يوه ازاده او ارامه فضا كې تر سره شول. افغان نارينه او ښځې د هېواد د ولسمشر د ټاكنو په موخه د رايې وركولو صندوقونو ته لارل او په خپلواكه او پټه توگه يې خپلې رايې په صندوقونو كې واچولې.

د انتخاباتو كميسيون د رايو له شمېرنې نه وروسته د ۱۳۸۳ لمريز كال د لړم په ۱۳ مه په سلو كې د ۵۵/۴ رايو په گټلو سره محترم حامد كرزي بريالي اعلان كړ. په دې ډول محترم حامد كرزي د پنځو كلونو لپاره د افغانستان د خلكو له خوا د هېواد د لومړني منتخب ولسمشر په توگه و ټاكل شو.

د ټولگې دننه فعاليت:

زده كوونكي دې په څو ډلو ووېشل شي او په دې هكله چې څرنگه يو تن د خپل استازي په توگه وټاكي يو له بله سره مشوره وكړي او د هرې ډلې استازي دې د اړوندې ډلې نظر په ټولگي كې بيان كړي.

.....

.....

پوښتنې:

- ۱- د جمهوري رياست په ټولټاكنو كې څو تنو خپل ځانونه كانديد كړي وو؟
- ۲- د افغانستان د جمهوري رياست لومړنۍ ټاكنې څه وخت ترسره شوې؟
- ۳- په كومه نېټه د انتخاباتونو نتيجه د انتخاباتو د كميسيون له خوا اعلان شوه؟

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

د خپلو مشرانو په مرسته د انتخاباتو په هكله يو مطلب وليكي.

.....

.....

د افغانستان پارلمان

ملي شورا چې له مشرانو او ولسي جرگې څخه جوړه ده.	پارلمان	موخې: زده کونکي دې د افغانستان له پارلماني جوړښت سره اشناسي.
په اکثریت یا د رایو په اتفاق سره وروستی پرېکړه.	تصویب	
گومارل، په گوته کول	انتصاب	

آیا تر اوسه مو د افغانستان د ملي شورا او یا پارلمان نوم اوریدلی دی؟ پارلمان د دولت له دريو بنسټونو څخه یو بنسټ دی چه زموږ په اساسي قانون کي د ملي شورا په نامه یادېږي. زموږ په هېواد کې د لومړي ځل لپاره په ۱۳۱۱ لمريز کال کې د محمد نادر شاه د پادشاهۍ په دوره کې د پارلمان بنسټ کېښودل شو. دغه بنياد د قانون په جوړولو او په سياسي تصميم نيولو کې او د خلکو د گډون برخې اخیستنې ښکارندوی دی. د افغانستان د ملي شورا غړي د انتخاباتو له لارې او یا د ولسمشر لخوا په انتصابي ډول ملي شورا ته لاره پیدا کوي.

دغه استازي په ملي شورا کې د خلکو له اړتیاوو سره سم قوانین رامنځته کوي. ملي شورا زموږ په هېواد کې له دوو مجلسونو څخه چې د ولسي جرگې او مشرانو جرگې په نومونو یادېږي. منځته راغلي ده.

ولسي جرگه:

د اساسي قانون له موادو سره سم، ولسي جرگه زموږ په هېواد کې ۲۵۰ غړي لري. دغه غړي د هېواد د ټولو وگړو لخوا د هغو خلکو له ډلې څخه ټاکل کېږي چی ځانونه کانديدوي او د هغې انتخاباتي حوزې د استازي په توگه ولسي جرگې ته لاره پیدا کوي. هغه خلک چې د انتخاباتو له لارې وټاکل شي د پنځو کلونو لپاره د خپل ولايت د استازي په توگه په ملي شورا کې دنده تر سره کوي.

آیا پوهېږئ چې په ملي شورا کې ستاسو د سيمې استازي څوک دي؟

ولسي جرگه د خپل کار په پیل کې خپل یو تن غړی د مشر په توگه، دوه تنه غړي د لومړي مرستیال او دویم مرستیال په توگه او دوه تنه نور د منشیانو په توگه ټاکي. دغه ټوله ډله د ولسي جرگې د اداري پلاوي په نامه یادېږي.

د ټولگي د ننه فعالیت:

د ولسي جرگې اوسنی مشر څوک دی؟ له سپین ږيرو او لویانو و پوښتی او په ټولگي کې یې خپلو ملگروته و وایاست.

د ولسي جرگې دندې:

- ۱- د تقنیني احکامو او یا قوانینو تصویب، تعدیل او یا لغو کول.
ولسي جرگه د خلکو د اړتیاوو سره سم نوي قوانین تصویبوي او هغه پخواني قوانین چې نور د کار وړ نه دي او یا نور ارزښت نه لري، له منځه وړي.
- ۲- د فرهنگي، اقتصادي او تکنالوژيکي پرمختگ د پروگرامونو تصویبول.
هغه پروگرامونه چې د اجتماعي، فرهنگي، اقتصادي او تکنالوژيکي پرمختگ لپاره د دولت او یا خصوصي ادارو له لارې وړاندې کېږي باید د ولسي جرگې د غوندې له خوا تصویب کړي شي.
- ۳- د دولتي بودجې تصویب او د پور د ورکړې او یا اخیستنې اجازه.
ولسي جرگه د دولت او دولتي ارگانونو بودجه ټاکي. که دولت وغواړي چې قرضه واخلي او یا کوم دولت ته قرضه ورکړي باید هر ورو د ولسي جرگې له خوا تصویب شي.
- ۴- د دولتي ادارو پرانیستل او یا دهغوي له منځه وړل (لغو کول).
ولسي جرگه کولای شي اداري واحدونه رامنځته کړي او یا په موجودو ادارو کې بدلونونه راوړي او یا ځینې اداري واحدونه له منځه یوسي.
- ۵- د نړیوالو تړونونو او معاهداتو پیوستون او تائید، او یا له هغوی سره د پیوستون فسخ کول.
زموږ هېواد ځینې نړیوال تړونونه لاسلیک کړي او منلي دي د دغو تړونونو منل او یا نه منل د ولسي جرگې په غاړه دي.

مشرانو جرگه:

❖ د مشرانو جرگې غړي په دريو کې دوې برخې انتخابي او په دريو کې يوه برخه يې انتصابي دي. د دې مجلس غړي د دريو برخو څخه يوه برخه يې د ولايتي شورا گانو د غړو له منځه، يو پر دريمه برخه د ولسواليو د شوراگانو د غړو له منځه، يو پر دريمه برخه يې د ولسمشر لخوا د پوهانو او متنفذو اشخاصو له منځه ټاکل کيږي.

د دغه مجلس غړي هم د پنځو کلونو لپاره دنده تر سره کوي. مشرانو جرگه هم د ولسي جرگې په شان اداري هيئت لري.

د مشرانو جرگې دندې:

مشرانو جرگه هم په دقيقه توگه لکه د ولسي جرگې په شان دندې په غاړه لري. توپير يې دا دی چې د قانون د طرحې غوښتنلیک د دولت لخوا لومړی ولسي جرگې ته وړاندې کيږي. د ولسي جرگې له لوري د طرحې تر تصویبولو وروسته، نوموړي طرح مشرانو جرگې ته وړاندې کيږي. مشرانو جرگه د ۱۵ ورځو په موده کې په دغه طرح باندې غور کوي او د هغې په هکله تصميم نيسي او بيا ولسمشر ته وړاندې کيږي، په هغه صورت کې چې ولسمشر د ملي شورا پرېکړه ومني او لاسلیک يې کړي، نو نوموړي طرح بيا د قانون په بڼه منل کيږي.

پوښتنې:

- ۱- پارلمان يا ملي شورا تعريف کړئ.
- ۲- زموږ د هېواد ملي شورا خو غړي لري؟
- ۳- زموږ د هېواد ولسي جرگه شو غړي لري او دغه غړي څنگه ملي شورا ته لاره پيدا کوي؟
- ۴- د ولسي جرگې اداري هيئت خو غړي لري؟
- ۵- د ملي شورا له دندو څخه، يوازې دوه دندې په گوته کړئ.
- ۶- د مشرانو جرگې غړي څنگه د مشرانو جرگې مجلس ته لاره پيدا کوي؟
- ۷- د مشرانو جرگې دندې په لنډه توگه وليکئ او د هغو توپير د ولسي جرگې له دندو سره په گوته کړئ.

د افغانستان گاونډي هېوادونه

۱- د پاکستان اسلامي جمهوريت

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشناشئ

د سیندو او سمندرونو غاړه	۱ ساحل	موخه : زده کوونکی دې د هېواد له ختیځ گاونډي هېواد سره آشنا شي.
هغه حکومت چې دخلکو درايو له لارې یې رئیس جمهور ټاکل شوي وي	۲ جمهوریت	
شنه، هواره، او مسطح ځمکه	۳ جلگه	

تاسو د پاکستان په هکله څه معلومات لرئ؟

د پاکستان اسلامي جمهوریت د آسیا د لویې وچې له جنوبي هېوادونو څخه دی. په ۱۹۴۷م کال کې یې، چې د ۱۳۳۵ لمریز کال سره سمون خوري، له انگلستان څخه خپله خپلواکي تر لاسه کړه.

په ۲۰۰۷ میلادی کال کې یې د نفوسو شمېر کابو یوسل او څلوېښت میلیونو تنوته رسیده. دغه هېواد اوه سوه نهه شپته زره کیلو متره مربع مساحت لري او له څلورو ایالتونو څخه تشکیل شوی دی.

د پاکستان نقشه

د پاکستان آب وهوا په زیاترو ساحلي سیمو کې مرطوبه او په صحرايي سیمو کې توده او وچه ده.

کرنه د پاکستان د خلکو خورا مهم اقتصادي فعالیت شمېرل کېږي. ددې هېواد په

حاصل خېزو سیمو کې غنم، وریجې او داسې نور کرل کېږي. په هېواد کې د اوبدلو، ورپشلو او کیمیاوي سرې د تولید د صنعت ځینې کارخانې شته چې د دغو کارخانو ځینې تولیدات بهرنیو هېوادونو ته لېږل کېږي

د پاکستان زیاتره خلک مسلمانان دي. په اردو، پنجابي، سندي، پښتو او بلوچي ژبو خبرې کوي. د اسلام آباد ښار د دغه هېواد پلازمېنه (پایتخت) دی. س. کراچي، لاهور، راولپنډی، حیدرآباد او فیصل آباد یې نور ستر ښارونه دي.

د سند دریا چې د هماليا له غرونو سر چینه اخلي، د دغه هېواد له لویو دریاونو څخه شمېرل کېږي. د پیسو واحد یې پاکستانی روپۍ ده.

دا لاندې جدول په ډله ییز کار کې بشپړ کړئ.

د پاکستان موقعیت نسبت افغانستان ته	پایتخت یې	د خپلواکۍ تاریخ یې	مهم ښارونه یې	د پیسو واحد یې	کرنیز حاصلات یې

پوښتنې:

۱. د پاکستان هېواد څه وخت خپله خپلواکي تر لاسه کړه؟
۲. د پاکستان د اکثریت خلکو دین څه دی؟
۳. په پاکستان کې زیات خلک په کومو ژبو خبرې کوي؟
۴. د پاکستان د تولیدي صنایعو نومونه واخلئ.

جوړولو صنايعو په دې هېواد کې ښه پر مختگ کړی دی چې د دې توليداتو يوه زياته برخه يې بهر ته صادروي. د کسپين د بحيرې (د خزر سمندرگي)، د غاړې د سيمو آب وهوايې مرطوبه ده او کافي باران په کې وريږي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

لاندې جدول په گروپونو کې بشپړ او په کتابچو کې يې وليکئ

ډير مهم زراعتي محصولات	مهم صنعتي محصولات	ژبه	دين	پايتخت	دافغانستان په نسبت د ايران موقعيت
					

پوښتنې:

۱. د ايران د سترو ښارونو نومونه واخلئ.
۲. د ايران د کرنيزو پيداوارو نومونه واخلئ.
۳. د ايران هېواد ولې په نړۍ کې د تېلو او گازو د صادرونکو هېوادونو له جملې څخه دی؟

ګاونډي هېوادونه

۳ - تاجکستان

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شی

داسیا دلویې وچې منځنۍ سیمې تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان، قرغزستان او د قزاقستان هېوادونه.	۱ منځنۍ آسیا	موضوع: زده کوونکي دې د تاجکستان له هېواد سره آشنا شي.
خپلواکي	۲ استقلال	

د تاجکستان هېواد زموږ د هېواد کومې خواته پروت دی؟

د تاجکستان نقشه

د تاجکستان
 جمهوریت چې دمنځنۍ
 آسیا له هېوادونو څخه
 دی، زموږ د هېواد شمالي
 لوري ته پروت دی.

په ۱۳۷۰ لمریز
 کال کې د پخواني شوروي
 اتحاد ړنگیدل د تاجکستان
 او نورو جمهوریتونو د
 خپلواکۍ لامل شو. نفوس

یې څه نا څه اوه میلیونه تنو ته رسېږي. ددې هېواد وګړي مسلمانان دي. په تاجکي
 او روسي ژبو خبرې کوي. د دوشنبې ښار ددې هېواد پایتخت دی. خجند،
 کولاب او قرغان تپه ددې هېواد له مشهورو ښارونو څخه دي.

په دې هېواد کې ډول ډول غلې دانې، وریجې او مېوې پیدا کېږي. خلک یې د
 څارویو په روزلو هم بوخت دي. د برېښنا او ډبرو سکرو تولید ددې هېواد د صنایعو
 له جملې څخه شمېرل کېږي.

د ټولګي د ننه فعاليت:

لاندې جدول په گروپي کار کې په خپلو کتابجو کې بشپړ کړئ.

د افغانستان په نسبت د تاجکستان موقعیت	پایتخت	دین	ژبه	مشهور ښارونه	بحر ته لار لري که نه؟	صنایع

پوښتنې:

۱. تاجکستان څه وخت خپلواکي تر لاسه کړه؟
۲. د منځني آسيا د هېوادونو نومونه واخلئ.
۳. د تاجکستان د کرنيزو حاصلاتو نومونه واخلئ.

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

د خپلواکۍ تر سرليک لاندې يو مطلب وليکئ.

ګاونډي هېوادونه

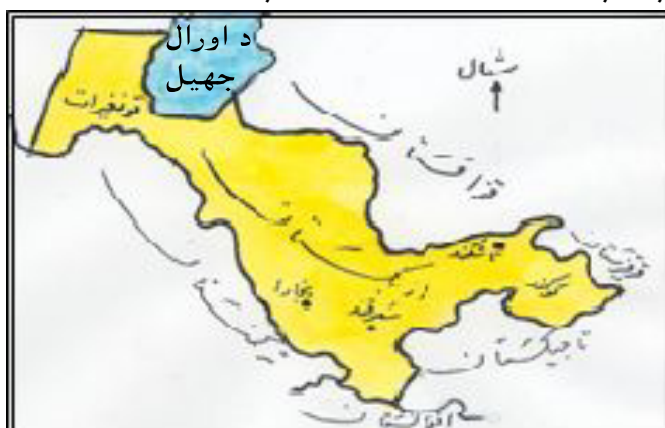
۴- ازبکستان

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

۱	صنایع	دصنعت جمع، هغه څه چې د انسان پواسطه جوړ شوي وي
۲	نساجي	اوبدل
۳	زرع	کرنه

موخه :
— زده کوونکي دې د ازبکستان له هېواد سره آشناشي.

— د ازبکستان هېواد د آسيا د لويې وچې او زموږ د هېواد په کومه برخه کې پروت دی؟

د ازبکستان نقشه

د ازبکستان هېواد هم د منځنۍ آسيا له هېوادونو څخه دی چې زموږ د هېواد شمال پلوته پروت دی. په ۱۳۷۰ لمریز کال کې يې د پخواني شوروي اتحاد تر ړنگیدلو وروسته خپله خپلواکي تر لاسه کړه. مساحت يې (۴۴۷۴۰۰) کیلو متره

مربع دی. د نفوسو شمېر يې پنځه ويشت ميليونه تنو ته رسيږي. د تاشکند ښار ددې هېواد پایتخت دی. سمرقند، بخارا او فرغانه يې د مشهورو ښارونو له جملې څخه دي. ددې هېواد زيات خلک ازبکان دي. په ازبکي او روسي ژبو خبرې کوي او اکثريت يې مسلمانان دي. د پنبې کرنې په دې هېواد کې زيات پر مختگ کړی دی. د پولاد جوړولو، نساجی او غذايي موادو صنعت هم په دې هېواد کې شته. د ډبرو سکاره، مس او نفت ددې هېواد له کانونو څخه شمېرل کيږي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

لاندې جدول په گروپي کار کې بشپړ کړئ.

د افغانستان په نسبت د ازبکستان موقعیت	پایتخت	دین	ژبه	مهم ښارونه	کانونه	کرنیز حاصلات

پوښتنې:

۱. د ازبکستان هېواد ولې پنبه نورو هېوادونو ته صادروي؟
۲. د ازبکستان په هېواد کې د صنعت کومو ډولونو پر مختگ کړی دی، نومونه یې واخلي؟
۳. ازبکستان څه وخت خپلواک شو؟

گاونډي هېوادونه

۵- تر کمنستان

له لاتني لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شی

سوداگريز او اړين توکي چې د انسان اړتيا رفع کوي	کالي	۱
کانونه	معادن	۲

موضوع:
 زده کوونکي دې زموږ له شمالي گاونډي هېواد ترکمنستان سره آشنا شي.

د ترکمنستان هېواد د آسيا د لويې وچې او زموږ د هېواد کوم پلوته پروت دی؟

د ترکمنستان نقشه

د ترکمنستان هېواد چې پایتخت یې د عشق آباد ښار دی، د منځني آسيا د هېوادونو له ډلې څخه دی او زموږ د هېواد شمال پلوته پروت دی.

دې هېواد هم د تاجکستان او

ازبکستان د هېوادونو په څېر له پخواني شوروي اتحاد څخه خپله خپلواکي تر لاسه کړه.

د دې هېواد مساحت څلورسوه اته اتيازره کيلو متره مربع دی. نفوس يې شپږ ميليونو تنو ته رسيږي. خلک يې مسلمانان دي او زياتره يې په ترکمني او روسي ژبو خبرې کوي. د وگړو زياته برخه يې د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي. د پنبې د توليد له پلوه په نړۍ کې ډېر شهرت لري. مهم لاسي صنعت يې غالي او بدل دي. ترکمنستان د گازو او نفتو منابع لري. پنبه، سپينسین ټوکران، غالي او نفت د هغو توکو له جملې څخه دي چې بهرته ليږل کيږي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

لاندې جدول په گروپي کار کې په خپلو کتابچو کې بشپړ کړئ

د افغانستان په نسبت د ترکمنستان موقعیت	پایتخت	غوره کرنیز حاصلات	دین	ژبه

پوښتنې:

۱. د ترکمنستان د زیاتره خلکو شغل څه شی دی؟
۲. د ترکمنستان هېواد ولې نورو هېوادونو ته غالي او نفت صادر وي؟

له ټولگي بهر فعاليت:

ددې درس مهم ټکي په گوته او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ

ګاونډي هېوادونه

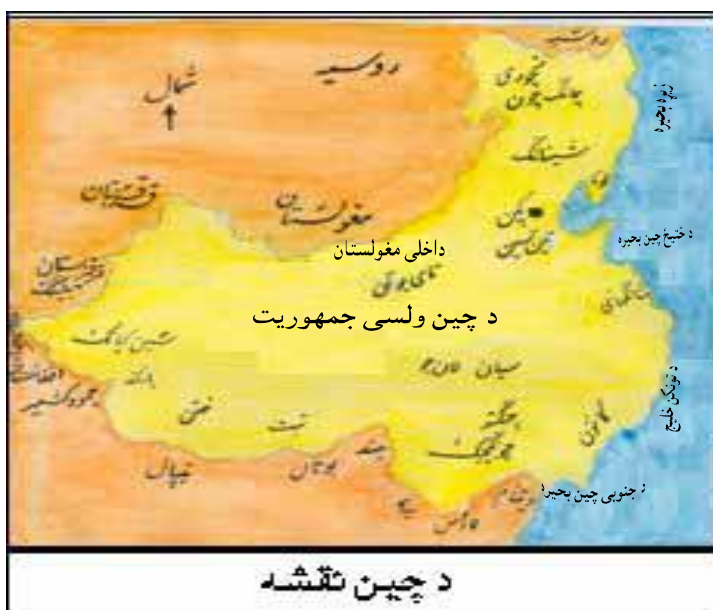
۶- چین

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شی

۱	واتن	فاصله
۲	ګډه پوله	ګډه سرحد
۳	واردات	هغه توکي چې له بل هېواد څخه را وړل کېږي
۴	صادرات	هغه توکي چې بل هېواد ته لیږل کېږي

موخه:
زده کوونکي دې د چین ولسي جمهوریت سره اشنا شي.

د چین هېواد زموږ د هېواد کومې خواته پروت دی؟

د چین ولسي جمهوریت د نړۍ او آسیا د لویې وچې له سترو هېوادو څخه شمېرل کېږي او په شمال ختیځه برخه (واخان) کې په لږ واټن سره زموږ له هېواد سره ګډه پوله لري.

چین د نړۍ زیات نفوس لرونکی هېواد

دي چې د نفوسو شمېر یې یو ملیارد او درې سوه میلیونو تنو ته رسېږي. مساحت یې کابو نهه میلیونه او پنځه سوه زره کیلو متره مربع دی. پایتخت یې بیجن (پیکنگ) او خلک یې په چینایي ژبه خبرې کوي.

کرنیز حاصلات یې وریجې، غنم، وربشې، پنبه، چوغندر یا لبلبو او داسې نور دي. همدارنګه په دې هېواد کې د موټر جوړولو، بېړۍ جوړولو، ټوکر جوړولو، کرنیزو ماشین آلاتو، د برېښنا سامان آلاتو، او پلاستيکي لوښو صنعت زیات پر مختګ کړی دی چې د دې شیانو زیاته برخه بهر ته لیږل کېږي.

افغانستان پنبه، وړۍ، پوستکي او وچه مېوه چین ته لیرې او په بدل کې یې چای، منسوجات، تعمیراتي توکي، کاغذ، پلاستيکي لوبسي، راديو، ټیپ ریکاردر، تلویزیون، کمپیوټر، ماشین آلات او داسې نور، هېواد ته راوړي. د چین هېواد د خپلې پراختیا او سمندر ته دنژدې والي او لیرې والي له کبله خو ډوله آب وهوا لري. شمالي برخې یې سوړ ژمی او تود اوړی لري. سویلي سیمې یې معتدل ژمی، اوږد گرم او مرطوب اوړی لري.

د ټولګي دننه فعالیت:

لاندې جدول په گروبي کار کې په خپلو کتابچو کې بشپړ کړئ.

د افغانستان په نسبت د چین موقعیت	پایتخت	کرنیز حاصلات	صنایع	ژبه	هغه توکي چې د چین له هیواد څخه زموږ هېواد ته راوړل کېږي.
					

پوښتنې:

۱. د چین آب و هوا څنګه ده؟
۲. چین ته زموږ د هېواد صادرات څه شی دي؟
۳. کوم شیان موږ له چین څخه هېواد ته راواردوو؟
۴. واردات او صادرات څه توپیر سره لري؟

د اسلام تاريخ

د اسلام د مځه د عربستان د ټاپووزمې حالات

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ:

۱	ظهور	خرگنديدل، جوتيدل ظاهريدل
۲	بتکده	بت خانه، د بت پرستانو معبد
۳	ميراث	هغه څه چې له پخوانيو پاتې کيږي.
۴	اشراف	شريف خلک، لويان، شريفان
۵	ډالۍ	تحفه، سوغات
۶	ټاپووزمه	هغه ځمکې ته ويل کيږي چې له دريو خوا په اوبو او له يوې خوا په وچې پورې نښتې وي.

موضوعي:

— له اسلام نه د مځه د عربستان د ټاپووزمې له وضعې سره، د زده کونکو نسبي آشنایي.

— داسلام د ظهور د غوره ټکو او لاملونو پېژندل.

- د عربستان وضعه تر اسلام د مځه څه ډول وه؟
- دمکې ښار د کوم اهميت څخه برخمن و؟
- د اسلام د ظهور لاملونه څه شی و؟

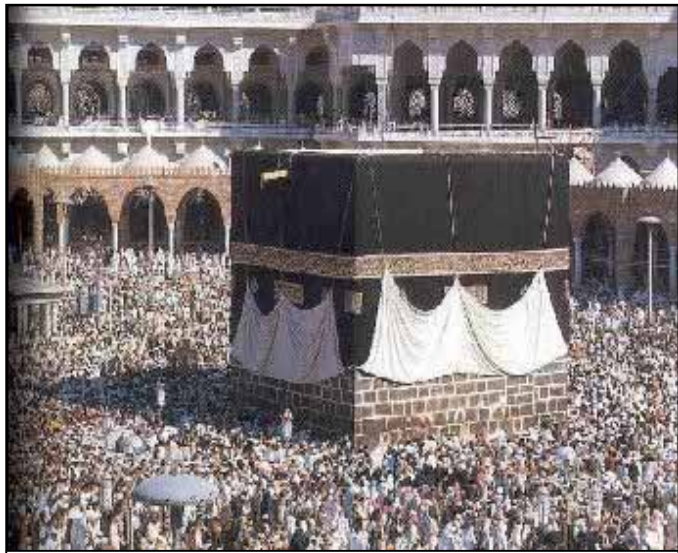
داسلام مقدس دين په حجاز کې وځليده. حجاز د عربستان د ټاپووزمې يوه برخه وه چې د مکې، مدينې او طائف ښارونو پکې موقعيت درلود.

د عربستان د ټاپووزمې خلک د اسلام د ظهور په وخت کې زياتره په دښتو کې او لږ شمېر يې په ښارونو کې اوسيدل. عربو قبيلوي ژوند درلود. هره قبيله

له څو کورنيو څخه جوړه شوې وه چې وگړو يې د قبيلې تر ټولو زيات سپين ږيري سړي تر مشرۍ لاندې چې د شيخ په نامه ياديده، ژوند کاوه. د مکې معظمې اوسيدونکي د قريشو له قوم څخه وو چې په هغو کې د بني هاشم او بني اميه قبيلو زيات شهرت درلود.

د عربستان تر ټولو مهم ښار (مکه) وه. دغه ښار د يمن، شام (سوريې) او حبشې د سوداگرۍ د لارې په منځ کې پروت و.

د مکې ځمکه حاصلخیزه نه وه. خو څرنګه چې د سوداګرۍ د لارې پر سر پرته وه او (کعبه شریفه) په هغې کې وه نو ډېر زیات اهمیت یې درلود.

د کعبې شریفې کوټه

د کعبې شریفې ودانۍ د حضرت محمد (ص) له زیږیدو څخه ډېرې پېرۍ د منځه د حضرت ابراهیم (ع) په واسطه په مکه معظمه کې جوړه شوې وه^(۱) چې دلوی خدای (ج) د عبادت کولو ځای و. لاکن وروسته د عربستان په ټاپو وزمه کې بت پرستی رواج وموند او عربو هغه ځای په بوتخاني بدل

کړ. دوی هغه مجسمې چې له ډبرو، لرګیو او فلزاتو څخه یې جوړې کړې وې، په کعبه شریفه کې یې کښېښودې. هرې قبیلې یو بت درلوده. له دې امله کعبه د ټولو قبیلو زیارت او د درناوي وړ ځای و.

د قریشو اشرافو د بت پرستي ملاتړ کاوه. هغوی به دښار خواته د خلکو د جلبولو او د سوداګرۍ د کاروانونو د تلو راتلو او د هغو سوځاتو نو له لارې چې خلکو به د بتانو په وړاندې کښېښوول، گټې تر لاسه کولې.

د مکې اوسیدونکي اکثراً بت پرستان وو او په خرافاتو یې عقیده درلوده. نوې زیږیدلې نجونې به یې د خپل ناوړه دود او دستور له مخې ژوندۍ تر خاورو لاندې کولې او په مختلفو چارو بوخت وو. ځینو یې سوداګري کوله، ځینو به د کعبې شریفې اړوندې چارې سرته رسولې. ځینې چاری له پلرونو څخه اولاد ونو ته په میراث پاتې کیدې.

۱ کعبه شریفه د منځه د نوح (ع) د طوفان په نتیجه کې له منځه تللې وه.

د ټولگي د ننه فعاليت:

په ډله‌يز کار کې تش ځايونه په مناسبو جملو سره ډک کړئ او په ټولگي کې يې ووايئ.
دمثال په توگه: د مکې خلک بت پرستان وو او په خرافاتو يې عقیده درلوده .

_____

_____

پوښتنې:

۱. د مکې ښار له کوم اهميت څخه برخمن و؟
۲. کعبه شريفه د چا له خوا د دويم ځل لپاره ودانه شوه؟
۳. زموږ پيغمبر حضرت محمد (ص) له کومې قبيلې څخه و؟
۴. د پورتنيو بيلگو په څير درې نورې پوښتنې تاسو خپله جوړې کړئ.

د حضرت محمد (ص) ژوند له زیږیدو تر بعثت پورې

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شئ

۱	بعثت	رسالت، لېږل
۲	کوزده	نامزادي، کوزده
۳	هلاک	هلاکیدل، دناوړه پېښې پواسطه مړه کیدل
۴	جد	نیکه
۵	ابابیل	یوه مرغۍ چې په پښتو کې ورته توتکی وايي
۶	دایه	ماشوم روزونکې یا هغه بنځه چې د بل چا ماشوم ته شیدې ورکوي او روزي یې

موخې:

- زده کوونکي دې د حضرت محمد (ص) له ژوند او کړو وړو سره
اشناشي.
- زده کوونکي دې د ستونزو په وړاندې د مبارزې توان ومومي.
- په زده کوونکو کې دې اسلامي روحیه پیاوړې شي.

— د حضرت محمد (ص) د ماشومتوب دوران څه ډول و؟

— د حضرت محمد (ص) د زلمیتوب دوران څرنگه و؟

عبدالله د رسول اکرم (ص) پلار د عبدالمطلب له

زمانو څخه و، د حضرت محمد (ص) له پیداکیدو څخه دوه

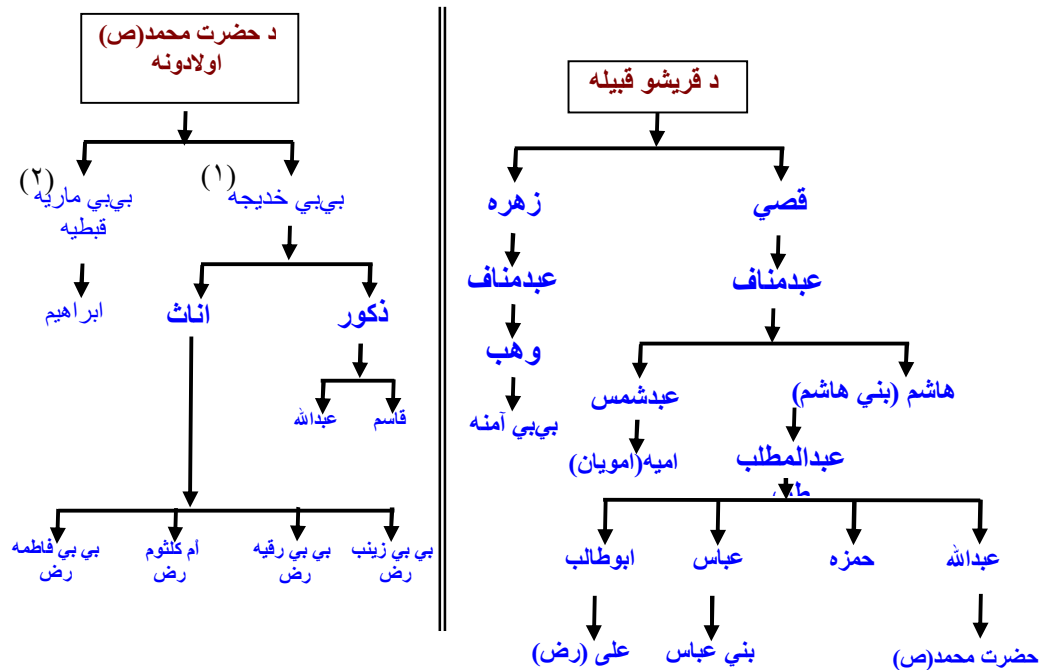
مياشتې مخکې په هغه سفر کې، چې شام ته یې کړی و، وفات شو او په یثرب کې خاوروته وسپارل شو. حضرت محمد (ص) په هغه کال چې په عام الفیل (مقصد یې هغه کال دی چې په هغه کې دیمین د حاکم ابرهه لښکریان په فیلانو سپاره وو او د کعبې شریفې دورانولو لپاره مکې معظمې ته راغلل، خو د خدای (ج) په امر د وړو الوتونکو پواسطه، چې ابابیل (توتکی) نومېږي، هلاک کړای شول.)^۱ مشهور دی، حضرت محمد (ص) د ربیع الاول د میاشتې په دوولسمه نېټه د دوشنبې په شپه، چې له ۵۷۰م کال سره سمون لري، په مکه معظمه کې وزیږید او څلویښت کاله وروسته په پیغمبرۍ مبعوث شو. په هغه وخت کې د عربستان ټاپووزمې خلکو خپل ماشومان د روزنې او شیدو ورکولو لپاره، دایه گانوته ورکول. د حضرت محمد (ص) مور بي بي آمنې هم خپل زوی یوې ښځې ته، چې حلیمه سعدیه نومیده، وسپاره تر څو هغه لوی او شیدې ورکړي. حضرت محمد (ص) څلور کاله له بي بي حلیمې سره په دښته کې پاتې شو. د دښتې سخت ژوند انه حضرت محمد (ص) هم تکره او پیاوړی کړ او هغه ته یې ساده او غریبانه ژوند هم ورزده کړ.

کله چې زموږ ستر پیغمبر د شپږو کالو شو، بي بي آمنې هغه خپلې کورنۍ ته، چې په یثرب کې وه، یووړ او د خپل پلار زیارت یې وکړ. کله چې له یثرب څخه بېرته راوگرځیدل، بي بي آمنه سخته ناروغه شوه او په لاره کې یې ساه ورکړه. حضرت محمد (ص) د خپلې مور د مړینې له کبله ډېر غمجن شو. له دې نه وروسته د حضرت

^۱ - الم ترکیف ...

محمد^(ص) پالنه او ساتنه د هغه نیکه (عبدال مطلب) په خپله غاړه واخیسته. حضرت محمد^(ص) د (۸) کالو و چې نیکه یې (عبدال مطلب) وفات شو. له هغې وروسته د حضرت محمد^(ص) پالنه او روزنه د هغه تره ابو طالب په خپله غاړه واخیسته. ابوطالب د سوداگری په چارو بوخت و او په ځینو سفرونو کې به یې خپل وراره هم له ځانه سره وړلو. حضرت محمد^(ص) د کوچنیوالي دوره پای ته ورسوله. د ځوانۍ په دوره کې ټولو خلکو د ده په پاکوالي، امانت داری او رښتینولۍ باندې عقیده پیدا کړه او دی به یې (امین) باله.

بی بی خدیجه یوه بلایه ښځه او د قریشو له کورنۍ څخه وه. د ابوطالب د وړاندیز له مخې بی بی خدیجه د خپلې شتمنۍ یوه برخه د حضرت محمد^(ص) په واک کې د سوداگری لپاره ورکړه. په دې سفر کې د حضرت محمد^(ص) امانت داری خلکو ته لاسپې څرگنده شوه چې همدا کار بیا دده او بی بی خدیجه تر منځ د کورنۍ لامل هم وگرځیده.

(۱) بی بی خدیجه د حضرت محمد^(ص) لومړنۍ ښځه وه چې له هغې څلور لونیې او دوه زامن پیدا شوي دي.
 (۲) بی بی ماریه قبطیه د حضرت محمد^(ص) بله ښځه وه چې له هغې څخه یو زوی د ابراهیم په نامه پیدا شوي دی. د حضرت محمد^(ص) ټول نارینه اولادونه په کوچنیوالي کې وفات شوي دي.

بي بي خديجه د حضرت محمد (ص) لپاره ډېره مهربانه او فداكاره كوژدنه اوله اسلام راوړو څخه وروسته بيا د اسلام د سپېڅلي دين لپاره ډېره وفاداره بنځه وه، چې خپله ټوله شتمني يې د خدای (ج) درضا او د اسلام د خپرېدو په لار كې ولگوله.

حضرت محمد (ص) د مكې د خلكو له بت پرستۍ څخه ډېر خواشيني او اندېښمن و. د حضرت محمد (ص) غوښتنه او هيله دا وه چې يوه ورځ خلك د بت نمانځې څخه خلاص شي او د خدای (ج) پرستش او لمانځنه وكړي.

د ټولگي دننه فعاليت:

په ډله ييز كار كې د بني لاس ليكنې د كين لاس له ليكنو سره ونښلوي او په ټولگي كې يې نورو ته وړاندې كړي.

د رسول اکرم (ص) پلار	په ۵۷۰ م كال كې
د رسول اکرم (ص) نيكه	په ۶ كلنۍ كې
د حضرت محمد (ص) مور	په ۸ كلنۍ كې
د حضرت محمد (ص) دايه	بي بي آمنه
د حضرت محمد (ص) مور وفات شوه	عبدالمطلب
د حضرت محمد (ص) نيكه عبدالمطلب وفات شو	عبدالله
حضرت محمد (ص) په مکه معظمه کې وزېږېد	بي بي حليمه

پوښتنې:

۱. آیا د حضرت محمد (ص) د پلار، مور، دايې، تره او نيكه نومونه موزده دي؟
  ۲. د دښتې ژوندانه پر حضرت محمد (ص) باندې څه اغيزه وكړه؟
  ۳. د عام الفيل څخه موخه څه شى وه؟ په لنډه توگه يې بيان كړئ.
  ۴. د حضرت محمد (ص) د زامنو نومونه واخلي.
  ۵. د حضرت محمد (ص) د لوڼو نومونه واخلي.
  ۶. د حضرت آمنې د پلار او نيكه نومونه واخلي.
  ۷. سم عبارت د (ص) په توري او نا سم عبارت د (غ) په توري سره په نښه كړئ.
- حضرت علي (رض) د حضرت محمد (ص) د تره زوى و. ( )
 د امويانو نيكه هاشم نومیده ( )
 د بني هاشم نيكه اميه نومیده ( )

د حضرت محمد (ص) ژوند (له بعثته تر هجرته)

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشناسی

۱	هجرت	له هېواد نه لرې کیدل، کډه کیدل، هېواد تاتوبې پرېښودل
۲	لته	لتول، پیدا کول
۳	اسلام	تسلیمېدل، د اسلام مبارک دین قبولول
۴	دحراغار	د مکې معظمې شمال ختیځ لورته په غره کې یوه سمخه ده.
۵	اسلام	تسلیمېدل، د الله پاک احکامو ته غاړه ایښودل
۶	ایمان	عقیده، باور
۷	ظهور	ښکاره، څرگند، پیدا کیدل
۸	مبعوث	لیږل شوی

موضه:
 زده کوونکي باید له بعثته تر هجرته پورې دحضرت محمد (ص) له ژوندانه سره آشنا شي.

— حضرت محمد (ص) څه ډول په پیغمبری مبعوث شو؟
 — حضرت محمد(ص) له بعثته وروسته له کومو ستونزو سره مقابله کوله؟
 حضرت محمد(ص) به په هر کال کې یوه میاشت د جبل النور د غره غارته چې حرا نومیده اومکې معظمې ته نژدې پروت دی، تلو او هلته به په عبادت او فکر کولو بوختیده. د حضرت محمد(ص) آرامي او

د حرا غار

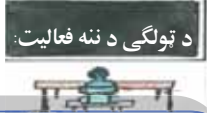
یوازیتوب خوښیدل. دی په څلویښت (۴۰) کلنۍ کې د حرا په غار کې په پیغمبری مبعوث شو او له هغه وخته د اسلام سپیڅلی دین وځلیده. (د خدای (ج) له لوري دحضرت محمد (ص) په پیغمبری ټاکلو او یا خوښولوته، بعثت وایي.) له نارینه و څخه ابوبکر صدیق (رض)، له

ښځینه و څخه بي بي خدیجه (رض عنها) اوله ماشومانو څخه حضرت علي (رض) لومړنی کسان وو چې اسلام یې قبول کړ.

حضرت محمد (ص) به په لومړیو کې خلک په پټه اسلام ته رابلل. په دې ډول ورو ورو یو شمېر ځوریدلو خلکو او ځینو قومی مشرانو د اسلام دین ومانه.

له درې کالو وروسته خدای (ج) حضرت محمد(ص) ته حکم وکړ چې په څرگند ډول خلک اسلام ته راوغواړي او له بت لمانځنې یې منع کړي. د اسلام دین ورځ په ورځ پراختیا پیدا کوله او خلکو له دغې بلنې څخه ملاتړ کاوه. د اسلام د راڅرگندېدو خبر لیرې سیموته ورسیده. د مکې کافرانو د اسلام له نفوذ څخه د خطر احساس وکړ. هغوی

داسې درک کړه چې که بت لمانځنه له منځه ولاړه شي، هېڅکله نه شي کولای چې پر خلکو واکمن پاتې شي. له دې امله سره راغونډ شول او دچارې په لټه کې شول. دوی لومړی داسې پریکړه وکړه چې حضرت محمد (ص) د پیسو او مقام په ورکولو سره راضي کړي او د خدای (ج) له لارې څخه یې راوگرځوي چې د اسلام ددین د پرمختګ مخه ونیول شي. هغوی د خدای (ج) پیغمبر ته داسې پیغام ور ولیږه ((...له دې دعوت څخه لاس واخله چې خپله شتمني ستا په واک کې درکړو او تا خپل رئیس وټاکو.)) حضرت محمد (ص) یې په ځواب کې داسې وویل: ((په خدای مې دې قسم وې چې لمر مې په بني لاس او سپوږمۍ مې په کین لاس کې راکړی هم، که له دغې بلنې څخه لاس واخلم. هېڅکله به داسې ونه کړم، آن تر دې که په دې لار کې خپل ځان هم له لاسه ورکړم.)) کله چې کافران په دې وپوهیدل چې حضرت محمد (ص) د اسلام له دعوت او بلنې لاس نه اخلي، نو دده او دده د ملګرو په ځورولو پسې شول. بلال، یاسر، سمیه او نورو د سختو ځورونو په وړاندې مقاومت وکړ او ځینو یې د شهادت جامونه وڅښل. تر دې پورې چې په خپله حضرت محمد (ص) له دې ځورونو څخه په امان کې پاتې نه شو. په لارو او تشو کوڅو کې به یې پر حضرت محمد (ص) باندې بریدونه کول او په کاپو به یې ویشته او ټیټي کاوه به یې. له دې ټولوستونزو سره سره، حضرت محمد (ص) په خپل هوډ عزم او اراده کې ټینګ و او د اسلام له بلنې او خدای (ج) لمانځنې څخه یې هېڅ لاس وانه خيست. قرآن شریف یعنې هغه کتاب چې ایمان پرې لرو د اړتیا سره سم برخې برخې د خدای (ج) له لوري د حضرت جبرائیل (ع) پواسطه په حضرت محمد (ص) باندې نازل شو.

په ډله ییز کار کې تش ځایونه په مناسبو جملو سره ډک کړئ.

۱. خدای (ج) د بعثت په دریم کال، حضرت محمد (ص) ته دنده وسپارله.
 .....
 .....

۲. د حضرت محمد (ص) له ژوندانه څخه د بعثت په وخت کې زده کوو چې:
 .....
 .....

پوښتنې:

۱. حضرت محمد (ص) ولې د حرا غار ته تلو؟
۲. حضرت محمد (ص) د بعثت په پیل کې څه ډول خلک اسلام ته رابلل؟
- حضرت محمد (ص) د مشرکینو د وړاندیز په ځواب کې څه وویل؟

د حضرت محمد (ص) ژوند (له هجرت تر رحلته)

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شی

موضوع:	۱	رحلت	کوچ کول، سفر، مړینه
— د زده کوونکو آشنایي د حضرت محمد (ص) له ژوندانه سره له هجرت تر رحلته.	۲	خواشینۍ	خپگان، خوابدي
— کوم لاملونه د مسلمانانو د هجرت سبب شول؟	۳	ووینه	یو ډول چنچۍ دي چې لرگی او وړین شیان خوري او خرابوی یې
— مکه معظمه څه ډول فتح شوه؟	۴	مېدا	اصل، پیل، اساس بست
کله چې د بت پرستانو ځورونه زیاته شوه، حضرت محمد (ص) داسې لارښوونه وکړه چې یو شمېر مسلمانان دې حبشې ته هجرت وکړي. یو شمېر مسلمانان چې په هغو کې حضرت عثمان (رض) او حضرت جعفر بن ابی طالب هم و، حبشې ته ولاړل. کله چې مشرکین خبر شول، په قهر شول او د اسلام پر خلاف یې خپلې مبارزې سختې کړې.	۵	مشرکین	هغه کسان چې خدای (ج) ته شریک پیدا کوي
	۶	انصار	مرستندویان، د مدینې مسلمانان چې د پیغمبر (ص) او مهاجرینو سره یې مرسته وکړه.
	۷	غزا	هغه جگړې چې د حضرت محمد (ص) تر لارښوونې لاندې تر سره شوي دي.
	۸	تقویم	کلنۍ، مهال ویش، جنتري

د قريشو کافرانو په خپل منځ کې تړون وکړ چې: ((له مسلمانانو سره خپلې اړیکې وشلوي. له هغوی سره راکړه ورکړه او خپلوي ونه کړي.)) په دې هکله یې یو پرېکړه لیک ولیکلو او په کعبه شریفه کې یې کېښود. له هغې وروسته پیغمبر (ص) او ملگري یې له مکې څخه د باندې د شعب ابو طالب په نامه دره کې اوسېدل. دوی درې کاله په ډېرې سختۍ سره په هغه دره کې اوسیدل تر هغه چې پیغمبر د الله (ج) له لورې خبر شو چې هغه پرېکړه لیک وویښو خوړلی دی.

ابو طالب دغه خبر کافرانو ته ورکړ او له هغوی څخه یې وغوښتل چې هغه پرېکړه لیک راوړي. ورته وېې ویل چې که چېرې حضرت محمد (ص) سم او رښتیا نه وي ویلي، نو هغه به تاسې ته درکړو. کافران ولاړل او وېې لیدل چې پیغمبر رښتیا ویلی دي نو ځکه یې پیغمبر او دهغه ملگرو ته اجازه ورکړه چې بیرته مکې ته وروگرځي. له هغې وروسته به حضرت محمد (ص) د وخت له ډېرې کمې شېبې څخه

هم اسلام ته د خلکو د رابللو په لار کې گټه پورته کوله. د حج د مراسمو د تر

د مسلمانانو د هجرت د خط السیر نقشه

سره کولو په وخت کې چې زیات شمېر خلک به د کعبې شریفې د زیارت کولو لپاره هلته راتلل، دوي به یې له اسلام سره آشنا کول او ددوی په وسیله به یې خپل دعوت دنورو قومونو او ښارونو د خلکو غوړونو ته رساوه. د هغو کسانو له ډلې څخه چې د حضرت محمد (ص) دعوت یې

ومنلو، ځینې یې د یثرب د اوس

ا و خزرچ له قبیلو څخه وو. له همدغه ځایه یثرب ته د مسلمانانو د هجرت مقدمه برابره شوه.

بت پرستانو د اسلام د پراختیا د مخنیوی په خاطر، ډول ډول کارونه ترسره کول خو له دې سره سره بیا هم ورځ په ورځ د حضرت محمد (ص) د پلویانو شمېر زیاتیده. په پای کې کافرانو پرېکړه وکړه چې د شپې له خوا حضرت محمد (ص) په خپل کور کې ووژني. حضرت محمد (ص) د خدای (ج) له لوري د دوی له دغې پرېکړې څخه خبر شو. له همدې امله په دې شپه حضرت علی (رض) د ده په بستره کې بیده او په دې ډول د مشرکینو دسیسه ناکامه شوه. حضرت محمد (ص) په پټه له کوره ووت او د حضرت ابوبکر صدیق (رض) په ملگرتیا یې یثرب ته هجرت وکړ. له دې وروسته د یثرب نوم په (مدینه منوره) واوښت. له مکې معظمې څخه مدینې منورې ته د حضرت محمد (ص) هجرت د ۶۲۲ میلادی کال سره برابر و چې د مسلمانانو د تاریخ مبدا گڼل کیږي.

د پیغمبر (ص) جگړه او وینې تویونه نه خوښیدل. لیکن له اسلام څخه د دفاع او د اسلام د مبین دین د دښمنانو له منځه وړلو لپاره مجبور و چې جهاد وکړي. له دې کبله په مدینه منوره کې یې د مهاجرینو او انصارو څخه یو لوی پوځ تشکیل کړ. هغه مهمې غذاگانې چې په خپله حضرت محمد (ص) په هغو کې برخه درلوده د بدر، احد او خندق له غذاگانو څخه عبارت دي. همدارنگه د هجرت په اووم کال حضرت پیغمبر (ص) د

روم، حبشي، مصر او ايران پادشاهانو ته ليكونه واستول او هغوی يې اسلام ته را دعوت كړل. ځينو پاچاهانو كه څه هم په څرگند ډول اسلام ونه منلو خو بيا يې هم د حضرت محمد (ص) استازي په ډېر درناوی سره رخصت كړل. يوازې د ايران پاچا خسرو پرويز د استازي او پيغام بې احترامي وكړه چې په خپله سزا ورسیده.

د اسلامي دعوت استقبال له يوې ورځې نه بلې ورځې ته زياتیده خو ددې سره سره د قريشو كافرانو بيا هم له مسلمانانو سره له مخالفت څخه لاس نه اخیسته. حضرت محمد (ص) د مسلمانانو يو لوی لښكر جوړ كړ او د مكې معظمې پر لور وخوځیده. مسلمانانو د جگړې پرته د مكې معظمې ښار فتح كړ.

ابوسفیان چې په مکه معظمه کې د مخالفينو مشر و، د اسلام د پياوړي پوځ په ليدوسره په دې پوه شو چې مقاومت گټه نه كوي نو خبرې خپور كړ چې دی مسلمان شوی دی. په ده پسې نور مخالفان هم تسليم شول. په دی ډول مسلمانانو بې جگړې مکه معظمه فتح كړه.

د مكې معظمې له فتحې وروسته حضرت محمد (ص) كعبې شريفې ته راغی. د كافرانو بتان يې له هغه ځايه ليرې كړل او د اسلام بيرغ يې د هغې له پاسه وړپاوه.

د اسلام ستر پيغمبر په ۶۳ كلنۍ كې د هجرت په يوولسم كال په مدينه منوره كې له دې نړۍ رحلت وكړ. هغوی د نورو خلكو غوندې عادي ژوند كاوه. كور، كالي او ډوډۍ يې عادی او ساده و. هېڅكله يې ځان تر نورو غوره نه بللو. د دوستانو او مومنانو په وړاندې ډېر مهربان او د دښمنانو او كافرانو په وړاندې ډېر سخت و. ماشومان ورباندې گران و. په ښځو او د خپلې كورنۍ په غړو باندې ډېر مهربان و.

د ټولگي د ننه فعاليت:

د ډله ييز كار په بهير كې د كينې خوا ليكنې دښۍ خوا له اړونده ليكنو سره ونښلوی.

د هجرت په وخت كې د حضرت محمد (ص) په بستر كې بیده شو.

حضرت محمد (ص) د خدای تعالی له رحمت سره يو ځای شو (رحلت يې وكړ).

له مكې معظمې څخه مدينې منورې ته د حضرت محمد (ص) هجرت او د مسلمانانو د تاريخ مبدا.

حضرت علي (رض)

۶۲۲ ميلادی .

د ۶۳ كلنۍ په عمر

پوښتنې:

۱. مسلمانانو کوم ځای ته هجرت وکړې، او ولې؟
۲. د قریشو کافرانو د مسلمانانو پر خلاف په خپل منځ کې څه ډول تړون وکړ؟
۳. غزا یعنی څه؟
۴. حضرت محمد (ص) کومو پاچاهانو ته د اسلام د دعوت لیکونه ورواستول؟ کوم پاچا د پیغام او استازي بې عزتي وکړه؟
۵. مکه معظمه څه ډول فتح شوه؟

له ټولګې څخه د باندې فعالیت:

حضرت محمد (ص) څه ډول ژوند کاوه؟ په دې هکله یو مطلب ولیکئ او په ټولګې کې یې وروایست.

.....
.....

خلفای راشدين

حضرت ابوبکر صدیق (رض)

له ۱۱ تر ۱۳ هجری کال پورې

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شی

۱	مرتد	هغه څوک چې د اسلام له دین څخه اوبنتي وي
۲	صحیفه	لیک، کتاب، ورځپاڼه رساله د نازل شویو الهي حکمونو ټولگه
۳	بیعت کول	پیروي کول تر ټولو کول. ژمنه کول
۴	خلافت	ځای ناستیتوب، د اسلامي هېواد واکمنی
۵	مشوره	سلا کول

موخې:

— د ابوبکر صدیق (رض) له ژوندانه سره د زده کونکو آشنایی.

— په زده کونکو کې د سر بنند نې د روحيې پیاوړتیا

— حضرت محمد (ص) څه ډول ژوند کاوه او څه وخت یی رحلت وکړ؟

— حضرت ابوبکر صدیق (رض) څه ډول خلافت ته ورسیده او کوم کارونه د هغه په زمانه کې تر سره شول؟

د حضرت محمد (ص) له رحلت نه وروسته

مهاجرین او انصار د سقیفه بنی ساعده په نوم یو ځای کې سره راټول شول چې د مسلمانانو د چارو د ښه تنظیم لپاره ، یو ښه خلیفه وټاکي. دیو لږ خبرو اترو او مشورو وروسته د هجري قمري په یوولسم کال د ربیع الاول په میاشت کې حضرت ابوبکر صدیق (رض) د خلیفه په توگه وټاکل شو او ټولو انصارو او مهاجرینو د زړه له کومې له هغه سره بیعت وکړ.

د حضرت ابوبکر صدیق (رض) په زمانه کې کوم کارونه تر سره شوي دي؟

حضرت ابوبکر صدیق (رض) د اسلام په لار کې زښت زیات کارونه سرته رسولي دي

لکه:

— هغه چاچې دزکات له ورکړې څخه سر غړونه کوله هغوي یې د زکات ورکولو ته اړکړل، په ډېر لوړ او عالي تدبیر سره یې د اسلام دین ته مشرکین راوبلل او مرتدانو ته یې د دوی د شو مو عملونو سزا ورکړه.

— حضرت ابوبکر صدیق (رض) د قرآن شریف هغه مبارک آیاتونه او سورتونه چې په بېلابېلو پایو کې لیکل شوي و په صحیفو کې راټول کړل. د حضرت ابوبکر صدیق (رض) د خلافت په وخت کې داسلام د خپریدو لارې د حجاز (سعودی عربستان) ټولو شمالي سیموته

چې دشام په نامه ياديدې او د سوريې، لبنان، اردن او نني فلسطين څخه عبارت دي او همدارنگه د بين النهرين (عراق) سيموته، پرانيستل شوې.
 حضرت ابوبکر صديق^(رض) په ديارلسم هجري قمري کال کې له دوو کلونو او دريو مياشتو خلافت نه وروسته د (۶۳) کلنۍ په عمر وفات شو او په نبوی روضه کې خاورو ته وسپارل شو.

د ټولګۍ د ننه فعاليت:

د زده کوونکو هره ډله دې د خپل منځي خبرو اترونه وروسته د لوست لندیزپه ټولګي کې ووايي .

.....
 .....

پوښتنې:

۱. حضرت ابوبکر صديق^(رض) څه ډول خلافت ته ورسیده؟
  ۲. د حضرت ابوبکر صديق^(رض) د خلافت په زمانه کې کوم کارونه تر سره شول؟
  ۳. لاندې سم عبارت د (ص) په توري او ناسم عبارت د (غ) په توري سره وښیاست.
- ◆ حضرت ابوبکر صديق^(رض) په ۱۲ هجري قمري کال کې خلافت ته ورسید. ( )
  - ◆ حضرت ابوبکر صديق^(رض) د ۶۳ کلنۍ په عمر وفات شو. ( )
  - ◆ حضرت ابوبکر صديق^(رض) ته له دې کبله چې د حضرت محمد^(ص) هره خبره به يې تصدیقوله د حضرت محمد^(ص) له خوا د(صديق) لقب ورکړی شو.

حضرت عمر فاروق (رض)

(له ۳۱ نه ۲۴ هـ پورې)

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شی

۱ اصحاب	یاران، هغه مسلمانان چې حضرت محمد (ص) یې لیدلی او خبرې یې ورسره کړې وي.
۲ پور	مقام، منزلت

موخي:
— د حضرت عمر فاروق (رض) د ژوندانه سره آشنایي.
— د بنو او بدو تر منځ د قضاوت درک.
— ټولني ته د صداقت او خدمتگاری د روحيې پیاوړتیا.

— حضرت عمر فاروق (رض) څه ډول خلافت ته ورسید؟

— کوم کارونه د

حضرت

عمر فاروق (رض) په

وخت کې تر سره

شول؟

حضرت

عمر (رض) د بعثت په

شپږم کال په خرگند

ډول د اسلام په دین

مشرف شو. ده دغه

کار مشرکین سخت

په وپره کې واچول.

کله چې حضرت ابوبکر صدیق (رض) ناروغ شو، نو د خپل ځای ناستي په هکله یې له

خپلو اصحابو کرامو سره مشوره وکړه. د مشورې په پایله کې ټولو اصحابو کرامو

دغې سپیڅلي او درنې دندې ته حضرت عمر (رض) وټاکلو. کله چې حضرت ابوبکر

صدیق (رض) په دې هکله د خلکو موافقه او رضایت تر لاسه کړو یو فرمان یې ولیکلو

تر څو هغه د ده د مړینې وروسته د مسلمانانو په وړاندې ولوستل شي. په دې ډول

حضرت عمر^(رض) د حضرت ابوبکر صدیق^(رض) له مړینې وروسته د هجرت په دیارلسم کال د خلافت درنده او سپیڅلي دنده په غاړه واخیسته.

د دویم خلیفه په زمانه کې څه ډول کارونه تر سره شول؟

هغه کارونه چې پدې زمانه کې تر سره شوي دي عبارت دي له:

۱. د اسلامي خلافت لمن مصر، شام، ایران، عراق او دافغانستان لویديځو او سویل لویديځو پولو ته پراخه شوه.
۲. د خلافت په چوکاټ کې د ننه سیمو د اداره کولو لپاره منظم دفترونه منځته راغلل او د لومړي ځل لپاره بیت المال (خزانه) او مالیاتي اداره جوړه شوه.
۳. د چارو د تر سره کولو لپاره پاک او پرهیزگاره کسان مقرر شول.
۴. د خلکو د ژوندانه د ښه کیدو لپاره لارې، پلونه، دیني مدرسې، جوماتونه او نوي ښارونه جوړ شول.
۵. د حضرت محمد^(ص) د هجرت نېټه د مسلمانانو د تاریخ مبدا وټاکل شوه. لنډه دا چې هر چا کولای شول چې په آسانی د دوی سره وويني. د شپې له پلوه به یې گزمه کوله تر څو د خلکو له احوال څخه خبر شي. د قضاوت په برخه کې یې د خپل اولاد او پردي تر منځ توپیر نه کاوه.
- په حضرت عمر^(رض) باندې د ذی الحجې د میاشتې په ۲۷ نېټه په داسې حال کې چې په نبوي جومات کې د سهار په لمانځه ولاړو، ناڅاپي د یوه مجوسی (آتش پرست) مریي له خوا چې (ابولولو) نومیده او په زهرو لړلي توره ورسره وه، برید وشو چې د ټپي کېدو له کبله یې هوبښه شو. کله چې په هوبښ راغی نو ۶ کسه یې وټاکل چې د ده له شهادت نه وروسته یو له دوی څخه خلیفه وټاکي.
- حضرت عمر^(رض) د لس کاله او پنځه میاشتې خلافت نه وروسته د هجرت په (۲۴) کال د (۶۳) کلنۍ په عمر، د شهادت لوړ پور ته ورسید او د حضرت محمد^(ص) د زیارت تر څنگ خاورو ته وسپارل شو.

د ټولګي د ننه فعاليت

تر خپل منځي خبرو وروسته په ډله ييز کار کې لاندې تش ځايونه په مناسبو جملو سره ډک کړئ.

هغه کارونه چې د دويم خليفه په وخت کې تر سره شويدي.

د اسلامي خلافت لمن په ټول عراق، ايران، دافغانستان لويديځ او سهيل لويديځ سرحده، شام او د مصر په ځمکو کې پراخه شوه.

?

?

?

?

پوښتنې:

په ډله ييز کار کې د پوښتنو ځوابونه په ټولګي کې وړاندې کړئ.

۱. بيت المال څه وخت د څه لپاره منځته راغی ؟
۲. مالياتي دفترونه د څه لپاره جوړ شول ؟
۳. حضرت عمر فاروق (رض) څه ډول شخصيت و ؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

د لويانو او دوستانو په مرسته، راتلونکي لوست ولولئ .

حضرت عثمان (رض)

(له ۲۴ نه ۳۶ هجري پورې)

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شئ

۱	فتح	د سيمې لاندې کول، د جگړې گټل، برياليتوب
۲	حلم	صبر، حوصله، برده باري

موخې:
 د حضرت عثمان (رض) د خلافت له زمانې سره د زده کوونکو آشنایی. د خدمت کولو او د اسلام په لار کې د مال شیندلو د روحې پیاوړتیا.

- حضرت عثمان (رض) څه ډول خلافت ته ورسید؟
- د دریم خلیفه په وخت کې کوم کارونه تر سره شول؟
- د حضرت عمر (رض) له شهادت نه وروسته همغه شپږ کسه (حضرت عثمان (رض)، حضرت علی (رض)، حضرت طلحه (رض)، حضرت زبیر (رض)، حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض)، حضرت سعد بن وقاص (رض) د اسلامي شورا په نامه سره راټول شول. پس له درې ورځو مشورو یې حضرت عثمان (رض) د خلیفه په توگه وټاکه.
- حضرت عثمان (رض) خپله ټوله شتمني د اسلام د دین د خپریدو په لار کې په مصرف ورسوله.
- هغه بلوا گانې چې د خلافت په گوټ گوټ کې یې سر راپورته کړی و، په دې وخت کې له منځه یووړل شوې.
- قرآن کریم چې د ابوبکر صدیق (رض) په زمانه کې راټول شو، د حضرت عثمان (رض) په زمانه کې په صحیفو کې ولیکل شو او اسلامي فتح شوو ځایونوته ولیکل شو.
- دوه ډوله فتحي د مسلمانانو په برخه شوې:
- الف : د هغو سیمو دویم ځلې فتح چې د حضرت عمر (رض) په وخت کې فتح شوي وې، خو د ده له شهادت څخه وروسته یې بلواگانې کړي وې لکه: ری (تهران) همدان، سکندریه او آذربایجان.
- ب : د نوو ځمکو فتح کول لکه: د کوچنی آسیا (ترکیه) او د شمالي افریقا ځینې سیمې همدارنگه د قبرس جزیره چې د رومیانو په لاس کې وه، فتح او د افغانستان ډېرې سیمې په

دې وخت کې د اسلام په مبارک دین مشرفې شوې. بحري قوه په دې وخت کې منځته راغله.

د حضرت عثمان (رض) د خلافت په وروستیو کلونو کې ځینو کسانو د دوی له حلم څخه ناوړه گټه پورته کړه او د اختلافاتو زیاتېدلو ته یې لمن ووهله، تر دې حده پورې چې مخالفان د دریم خلیفه کورته ورپورته شول او هغه یې په داسې حال کې چې د قرآن شریف په تلاوت بوخت و، په شهادت ورساوه.

حضرت عثمان (رض) دولس کاله خلافت وکړ او د هجرت په ۳۶ کال یې خلافت پای ته ورسید.

د ټولګی د ننه فعالیت

په ډله ییز کار کې تش ځایونه په مناسبو جملو سره ډک کړئ .

هغه کارونه چې د دریم خلیفه په زمانه کې سرته ورسیدل.

؟	؟	؟	دریم خلیفه خپله ټوله شتمنی د اسلام د خپریدو په لار کې ولگوله.
---	---	---	---

پوښتنې:

۱. د حضرت عثمان (رض) د خلافت وخت څو کاله و؟
۲. د دریم خلیفه په زمانه کې د افریقا کومې برخې فتح شوې؟
۳. حضرت عثمان (رض) څه ډول خلافت ته ورسیده؟
۴. سم عبارت د (ص) په توري او ناسم عبارت د (غ) په توري سره په نښه کړئ.
  - ◆ حضرت عثمان (رض) له ۲۴-۳۶ هه پورې خلافت وکړ. ( )
  - ◆ د تهران، همدان او اذربایجان ځمکې د دریم خلیفه په وخت کې د دویم ځل لپاره فتح شوې ( )
  - ◆ حضرت عثمان (رض)، ۱۲ کاله خلافت وکړ او د هجرت په ۳۶ کال په شهادت ورسید ( )

حضرت علی (رض)

[له ۳۶-۴۰ هـ پورې]

له لاندې لغتونو اصطلاحاتو سره آشنا شی

۱	قصاص	وژونکی ته د قتل یا وهورونکی ته دوهلو په سبب ورته جزا ورکول
۲	شهادت	د الله په لار کې وژل کیدل
۳	بشپړ	تکمیل، مکمل، پوره

موضوعي:

- د حضرت علي (رض) د خلافت له دورې سره د زده کونکو آشنایي.
- د زده کونکو آشنایي له هغو کارونو سره چې په دې دوره کې تر سره شوي دي.
- دغوره ټکو د جلا کولو دمهارت پیدا کول.
- د عدالت د ټینګښت په هکله هلې ځلې.

— حضرت علي (کرم الله وجهه) څه ډول خلافت ته ورسید؟

— د څلورم خلیفه په زمانه کې کومې پېښې رامنځته شوې؟

د حضرت عثمان (رض) له شهادت نه وروسته، مهاجرینو او انصارو په ډیر شوق د حضرت علي (کرم الله وجهه) سره بیعت وکړ. حضرت علي (رض) کوفه (عراق) د خلافت مرکز وټاکه او د حضرت محمد (ص) د ژوندانه ساده ډول یې د نورو خلیفه گانو په څېر غوره کړ.

د حضرت علي (رض) د خلافت په دوره کې ټولو اسلامي هېوادونو پرته د شام (سورېي) څخه د هغه پیروي کوله. په هغه زمانه کې حضرت معاویه (رض) د ابوسفیان زوی د شام حاکم و. حضرت علي (کرم الله وجهه) هغه د مرکزي اسلامي حکومت سره یووالي ته رادعوت کړ. داچې معاویه د هغه دعوت ونه مانه، حضرت علي (رض) هغه د شام د حکومت څخه گوښه او لیرې کړ. معاویه د هغه له امر څخه سرغړونه وکړه. همدارنگه حضرت بي بي عایشه (رض)، طلحه (رض) زبیر (رض) او معاویه (رض) غوښتل هغه کسان چې حضرت عثمان (رض) یې په شهادت رسولی دی، ژر قصاص شي. خو څلورم خلیفه ویل کله چې وضع آرامه شي، د حضرت عثمان (رض) قاتلانو ته به جزا ورکړی شي. له دې کبله و چې د جمل (۱) جگړه ونښته او د حضرت علي (رض) په گټه تمامه شوه. حضرت علي (رض) د حضرت بي بي عایشه احترام وکړ او د خپل ورور محمد بن ابوبکر سره یې مدینې منورې ته ولیږله.

(۱) : دې جگړې ته ځکه د جمل جگړه وايي چې حضرت بي بي عایشه (رض عنها) په اوبڼ سپره وه او په عربي ژبه کې جمل اوبڼ ته وايي.

همدارنگه د حضرت علي^(رض) او معاويه ترمنځ په صفين كې جگړه ونښته. څرنگه چې د حضرت علي^(رض) د پلويانو بري حتمي و، معاويه^(رض) د عمرو بن عاص^(رض) څخه وغوښتل چې يوه لاره چاره ولټوي. د عمرو بن عاص په وړانديز، د معاويه ټولو لښكرو د قرآن كريم پانې پورته كړې او ويې ويل ((موږ ټول د دغه كتاب پيروان يو نو ځكه بايد په خپلو منځو كې سره ونه جنگيږو.)) له دې كبله داسې پرېكړه وشوه چې له هر لوري څخه دې پلاوى وټاكل شي. هر څه چې هغه ووايي، حضرت علي^(رض) او معاويه دې ومنې. د معاويه پلاوى عمرو بن عاص د حضرت علي^(رض) پلاوى ابو موسى اشعري وغولاوله او هغه ته يې وويل چې موږ دواړه له خلافت څخه ليرې كوو. ابو موسى ورسره ومنله. لومړى ابوموسى له خلافت څخه د حضرت علي^(رض) گونښه كيدل اعلام كړل، خو عمرو بن عاص دخپلې ژمنې خلاف داسې اعلام وكړ چې معاويه د مسلمانانو خليفه دى. په دې وخت كې د حضرت علي^(رض) يو شمېر پلويانو له ده څخه سر غړونه وكړه او معاويه يې هم په خلافت ونه منلو. دغو خلكو ته خوارج وايي. دوى د مسلمانانو په وژلو لاس پورې كړ. حضرت علي^(رض) مجبور شو چې له هغوى سره په نهروان كې مقابله پيل وكړي.

د خوارجو له ماتې څخه وروسته له دوى څخه درې تنو په خپل منځ كې تړون وكړ چې په يوه ورځ كې حضرت علي^(رض)، معاويه او عمرو بن عاص ووژني. له دې درې تنو څخه يوازې عبدالرحمن ابن ملجم چې د حضرت علي^(رض) په وژلو مامور شوى و، د روژې د مياشتې په ۱۹ سهار يې چې د هجرت د (۴۰) كال سره سمون خوري د كوفې په جومات كې د لمانځه كولو په حال كې په حضرت علي^(رض) باندې په زهرولړلې تورې سره وار وكړ چې د همدې تپ څخه دوه ورځې وروسته په شهادت ورسیده. د ده د خلافت دوره كابو پنځو كلوته ورسیده.

حضرت علي^(رض) د علم، تقوا، قناعت، ښو او لوړو اخلاقو څښتن و. د ده د خلافت دوران سترتر پايه مبارزه وه. خو له دې سره سره هغه وكړاى شول چې په دې موده كې عدالت ټينگ كړي او د ظلم پر خلاف په ټينگه مبارزه وكړي.

په ډله ییز کار کې لاندې تش ځایونه په مناسبو جملو سره ډک او بشپړ کړئ.

حضرت علي (رض) د علم لرونکی او .....

پوښتنې:

۱. عمرو بن عاص څه ډول سپری و او د ده عمل څه پایلې رامنځته کړې؟
۲. سم عبارت د(ص) په توري او ناسم عبارت د (غ) په توري په نښه کړئ.
- ◆ حضرت علي (رض) د خلافت مرکز له مدينې څخه عراق ته نقل کړ ( ) .
- ◆ حضرت علي (رض) د بدر، احد او خندق په جگړو کې له ځانه مېرانه وښوده ( ) .
- ◆ حضرت علي (رض) لومړنی کوچنی و چې اسلام يې راوړ. ( )

ستاسو د زیاتو معلوماتو ایاړه په افغانستان کې د اسلام دین خپریدل

په پخواني افغانستان کې ځانگړو محلي او ملوک الطوائفي حکومتونو وجود درلود. محلي حاکمانو به په خلکو ظلم کاوه. د ډول ډول عقیدو شتون لکه: زردشتي، بودايي او برهمني خلک له زیاتو ستونزو سره مخامخ کړي وو. کورنیو جگړو او بې اتفاقیو زموږ د هېوادوالو ملي وحدت ته زیان رسولی و. د علم او صنعت پر مختگ ته هم پام نه کیده. د هېواد اقتصادي، ټولنیزه او فرهنگي وضع ورځ په ورځ خرابیده. له دې کبله د هېواد اوسیدونکي له دې وضعې څخه سخت ناراضي وو.

نیکمرغي داده چې د دویم خلیفه په وخت کې زموږ د هېواد په لویدیځو او جنوب لویدیځو برخو کې د اسلام سپیڅلی دین خپور شو او وروسته د دریم خلیفه په زمانه کې د اسلام دین تر کابل پورې راوړسید. یوازې کابل شاهانو (کوچنیو کوشانیانو) د خپل واک او پاچاهۍ دساتلو په خاطر یو څه وخت په مکر، حيله، او جگړو تېر کړ. خو کله چې پوه شول چې د مقاومت طاقت نه لري، نو مسلمانانو ته تسلیم شول او کابل د مسلمانانو په لاسونو فتح شو.

کله چې کابل د مسلمانانو لاسته ورغی، اسلام ته د دعوت لاره خلاصه شوه او په لږه موده کې د افغانستان د زیاتره سیمو اوسیدونکي د اسلام په مقدس دین مشرف شول او ټول د توحید تر کلمې لاندې راټول شول. پس له هغې ددې هېواد مسلمانانو د اسلام د دین د خپریدو په لار کې د هند^(۱) په نیمه وچه (د سلطان محمود غزنوی، سلطان غیاث الدین، سلطان شهاب الدین او احمد شاه بابر واکمنیو پر مهال) او نورو سیمو کې زیاتي ستونزې وزغملې او ډېر بریالیتوبونه یې تر لاسه کړل.

(۱) هندوستان او پاکستان

د بشر حقوق

لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشناشئ

۱	تبعید	يو څوک په زوره له وطنه شړل	موخې : - زده کوونکي دې د بشري حقونو له نړيوالې اعلاميې سره آشنا شي. - زده کوونکي دې له هغې اعلاميې څخه د ځان په گڼه کار واخيستی شي.
۲	تابعیت	په چاپسي تلل او اطاعت کول	
۳	نژاد	قومیت، اتنيکي ډله یا جمعیت	

- د بشري حقونو اعلاميه څه شی او څه وخت منځته راغله؟
- په بشري حقونو کې کوم موضوعات شامل دي؟

د بشر حقوق د انسان هغو حقونو ته ویل کېږي چې انسان پرته له نژادي، مذهبي او سیاسي تړاو څخه یوازې د یو انسان په توگه له هغې څخه برخمن وي او هېڅوک نه شي کولای چې په خپل سر هغه نادیده وبولي او یایې سلب کړي. که څه هم د بشري حقونو مفکوره اوږد تاریخ لري خو په څرگند ډول دغه اصطلاح د لومړي ځل لپاره د انگلستان د بشري حقونو په اعلامیه کې یاده شوه. وروسته بیا د امریکا د متحده ایالتونو د ویرجینیا د ایالت د بشري حقونو په منشور او هم د امریکا د متحده ایالتونو د خپلواکۍ په اعلامیه او تر هغه وروسته د فرانسې د بشري حقونو او د اتباعو د حقونو په اعلامیه کې ور داخل شوه.

د دویمې نړيوالې جگړې له پای ته رسیدو وروسته چې په هغه کې په میلیونونو انسانانو خپل ژوند له لاسه ورکړ او بشري نړۍ ته زیات زیانونه ورسیدل، د ملگرو ملتونو غړو هېوادونو د بیا دغسې جگړه ییزو دردوونکو پېښو د مخنیوي په خاطر د بشري حقوقو اعلامیه برابره او د ملگرو ملتونو د عمومي ټولنې له لارې په ۱۳۲۶ لمریز کال چې ۱۹۴۸ میلادي کال سره سمون خوري، تصویب شوه. دغه اعلامیه یوه سریزه او ۳۰ مادې لري چې له ځینو څخه یې دلته یادونه کوو.

- ټول انسانان د حیثیت او حقونو له مخې سره برابر دي نو باید چې د ورورولۍ په روحیه یو له بل سره ژوند وکړي.

- هر څوک کولای شي بي له هېڅ ډول توپير څخه په ځانگړې توگه د نژاد، رنگ، جنس، ژبې، دين، سياسي عقيدې، مليت، شتمنۍ او داسې نورو له ټولو حقونو څخه برخمن شي.
  - هر څوک د ژوند، آزادۍ او ځاني امنيت حق لري.
  - هېڅوک نه شي کولای چې څوک په مرييتوب کې وساتي. د مريانو پلورل او پېرودل منع دي.
  - هېڅوک بايد شکنجه نه شي.
  - هېڅوک بايد په خپل سر توقيف، بندي او يا تبعيد نه شي.
  - هر څوک حق لري چې د خپل هېواد په د ننه کې ازاد تگ وکړي او د اوسيدو ځای ځانته غوره کړي.
  - هر څوک حق لري چې تابعيت ولري.
  - هر څوک حق لري چې له زده کړې او روزنې څخه برخمن شي.
  - هر څوک حق لري چې کار وکړي، بي له توپير څخه مساوي معاش تر لاسه کړي، او استراحت او تفريح وکړي.
- زموږ هېواد افغانستان اړتيا درلوده چې د وروستنيو دريو لسيزو د جگړو په جريان کې په کنډوالو بدل شو او زيات انساني زيانونه يې وزغمل، چې د بشريت پر خلاف د جنایتونو د بندولو په خاطر د (افغانستان د بشري حقوقو مستقل کمیسیون) تر نامه لاندې يوه ځانگړې ټولنه جوړه کړي. په همدې اساس د بن د پرېکړه لیکونو له منځې د ۱۳۸۱ لمريز کال د جوزا د مياشتې په ۱۶ دغه کمیسیون د کابل په ښار کې جوړ شو. دغه کمیسیون هغه وخت قانوني اعتبار پيدا کړ چې د هغه د منځته راتلو او فعاليت اړتيا د هېواد د اساسي قانون په (۵۸) ماده کې انعکاس وموند.
- دولت په هېواد کې د بشري حقونو د رعايت کولو او له هغې څخه د ملاتړ او څارنې په خاطر د افغانستان د بشري حقوقو کمیسیون جوړ کړ. هر سړی کولای شي چې د خپلو بشري حقونو د تر پښو لاندې کيدلو په صورت کې دغه کمیسیون ته شکايت وکړي. کمیسیون کولای شي چې د وگړو د تر پښو لاندې شويو بشري حقوقو په صورت کې هغه قانوني مراجعو ته وليږي. د هغوی له حقونو څخه د دفاع

په لار کې له هغوی سره مرسته وکړي. د دغه کمیسیون تشکیل او د فعالیت ډول د قانون په واسطه تنظیمیږي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په څو ډلو د وېشل شي او هره ډله دې د بشر د حقونو ۲ مادې برابرې او نورته دې شرح کړي.

پوښتنې:

۱. د بشر د حقوقو نړیواله اعلامیه څه وخت منځته راغله؟
۲. د بشر د حقونو اعلامیه څو مادې لري؟
۳. د نړۍ په هېوادونو کې د بشر د حقونو د اعلامیې پلي کول څه گټه لري؟
۴. د بشر د حقوقو د اعلامیې پنځه مادې وویاست.

د ژوندانه چاپیریال

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شی

۱	چاپیریال	زموږ شا او خوا سیمه د انسانانو، ځناورو او نباتاتو د ژوندځای
۲	جوخت	یو ځای، یو وخت

موخې:

— زده کونکي دې د ژوندانه له چاپیریال سره آشنا شي.

— چې وکړای شي د ژوندانه د چاپیریال له ککړتیا څخه مخنیوي وکړي.

— د ژوندانه چاپیریال څه شی دی؟

— موږ د ژوندانه د چاپیریال په وړاندې څه مسؤلیت لرو؟

په هر ځای کې چې ژوندي موجودات (انسان، حیوان او بوټي یا نباتات) ژوند او وده کوي، هغې ته د ژوندانه چاپیریال ویل کیږي. موږ باید د خپل ژوند چاپیریال ته زیاته پاملرنه وکړو. پاک او معطره یې وساتو او ښکلی یې کړو.

د انسانانو فعالیتونه د ژوندانه له پیل څخه همپشه د اوسیدو په چاپیریال کې د بدلون لامل گرځیدلي دي، خو په دې وروستیو کې ددې فعالیتونو اغیزه ډېر تېزه او ځانگړې شوی ده چې یو شمېر لاملونه یې په لنډه توگه توضیح کوو.

الف) د نفوسو زیاتوالی: د ملگرو ملتونو له څېړنو او سر شمېرنې څخه څرگندیږي چې د ځمکې په کره کې په هره ثانیه کې (۳) تنه زیاتیږي. په دې ترتیب په ۲۵ کلو کې نفوس کابو دوه برابره کیږي.

انسانان کور، کالیو او ډوډۍ ته اړتیا لري چې په مستقیم او یا په غیر مستقیم ډول یې له ځمکنیو منابعو څخه تر لاسه کوي. د نفوسو له زیاتوالي سره جوخت اوبو، د سون موادو، خوړو او داسې نور و اړینو توکو ته هم د بشر اړتیا ډېره او ددې شیانو لگښت زیاتیږي. که چېرې د دې شیانو د تولید منابعو ته پاملرنه ونه شي،

امکان لري چې د ژوندانه د چاپیریال د ککړتیا او یا ددې زېرمو د کمیدو او له منځه تللو لامل شي.

(ب) **د سون مواد**: په نړۍ کې هر کال ۵,۵ ملیارده ټنه د سون مواد سوزول کیږي. ددې مواد ولوگی هواته پورته کیږي او د اوسیدو چاپیریال ککړوي.

(ج) **په بناړونو کې میشته کیدل**: په بناړونو کې دنفوسو زیاتیدل نه یوازې دا چې د بیکارۍ او فقر سبب ګرځي بلکې د ککړتیا او د خخلو د زیاتیدو سبب هم کیږي چې په دې ترتیب د ژوندانه د چاپیریال د ناولتیا لامل ګرځي.

(د) **صنعت**: د صنعت زیاتیدل هم د چاپیریال د بدلون د ګړندي کیدو سبب ګرځي. د صنعتي کارخانو لوګي هوا ککړوي او د ځمکې د کرې تودوخه زیاتوي او صنعتي خخلې د چاپیریال د ککړتیا سبب ګرځي. له دې کبله انسانان مسؤولیت لري چې:

- د ژوندانه د محیط له ککړتیا او تخریب څخه مخنیوی وکړي.
- د سولې په ساتلو او د ټولیز امنیت په ټینګولو کې کونښن وکړي.
- د ټولني نور خلک د ژوندانه د چاپیریال په هکله وپوهوي.
- له ځمکنیو منابعو څخه سمه، معقوله او منطقي ګټه واخلي او د راتلونکي نسل اړتیاوې هم په پام کې ونیسي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

په ډله ییز کار کې لاندې اصطلاحات تعریف کړئ.

۱. د اوسیدو چاپیریال : .....

۲. نفوس : .....

پوښتنې:

۱. د هغو عواملو نومونه واخلي چې د چاپیریال د بدلون سبب ګرځي؟
۲. د نفوسو زیاتوالی څرنگه د چاپیریال د ککړتیا او بدلون سبب ګرځي؟
۳. د سون مواد څرنگه د چاپیریال د ککړتیا او بدلون سبب ګرځي؟

دخانيات

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شي

١	بنياد	بنسټ
٢	عواقب	د عاقبت جمع، د کار پای

موخه:
 _ د دخانياتو د زيانونو پېژندل او له هغه څخه ځان ژغورل.

- د دخانياتو استعمالول څه ستونزې منځته راوړي؟
  - د دخانياتو له استعمال څخه څه ډول مخنيوی کولای شو؟
- هغه څه چې له تنباکو څخه جوړېږي او کله کله د دود کولو لپاره په کارېږي او د انسانانو د روږدي کيدو سبب گرځي، د دخانياتو په نوم ياديږي لکه: چلم، سيگرت او د خولې او پزې نسوار.
- په تنباکو کې د نیکوتين په نامه ماده موجوده ده چې د استعمال په وخت کې د دود په واسطه د وينې جريان ته داخلېږي او انسان ورباندې روږدی کېږي.
- د دخانياتو مصرفول په انسانانو باندې ناوړه اغېزه لري او د ډول ډول ناروغيو لکه: د تنفسي، هضمي او عصبي جهازونو د ناروغيو لامل گرځي.
- د دخانياتو استعمالول د اسلام په سپيڅلي دين کې حرام او منع دي ځکه چې د انسانانو د رواني ستونزو او اقتصادي زيان لامل گرځي. پر موږ ټولو باندې لازمه ده چې خپل ماشومان د دخانياتو له ناوړه راتلونکو زيانونو څخه خبر کړو.

د ټولگي د ننه فعاليت:

زده کوونکي دې په درې ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د دخانياتو د زيانونو په هکله يو له بله سره مشوره وکړي. بيا دې لاندې پوښتنوته خپل اندونه او ځوابونه ووايي.

پوښتنې:

۱. د دخانياتو استعمالول څه عواقب لري؟
۲. زموږ په هېواد کې د تنباکو ډېره مروجه طريقه څه ډول ده؟
۳. د دخانياتو استعمال زموږ په وجود کې د څه ډول ناروغيو لامل گرځي؟

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

زده کوونکي دې د خپلو لويانو په مرسته د دخانياتو د زيانونو په هکله يو مطلب ترتيب کړي او سبا دې په ټولگي کې نوروته ووايي.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**